MEMORANDUM

VOORGESTELDE STREEKGRENSE : NOORDWESTE

â\200\224 OPGESTEL DEUR : NOORDWESTE LETERSFORUM –

NOORDWESTE LEIERSFORUM

Aksiegroep van leiers wat spontaan op ’n informele wyse hulself bereid verklaar om saam te werk tot die bevordering van die ideaal vir ’n eie streek in die dwes Kaap.

Hulle stel hulself ten doel die informele motivering van instansies, groepe, owerhede, verenigings asook indiwidue en poog om samewerking te kodrdineer met die oog op konsensus.

Lede:

Mnr. . van Wyk, Landbou leier en Oud-Voorsitter van Calvinia Boere-unie
Mnr. K. Burger, Voorsitter S.0.V. 14

Mnr. van Wyk, Hoof-Uitvoerende Beampte - Noordweste Streeksdiensteraad
Mnr. Nel, Voorsitter Hantam Klipwerf Boerevereniging

Mnr. .L. Strauss, Burgermeester

Mnr. . van Tonder, Voorsitter - Noordweste Streeksdiensteraad

Lectori Salutem

â\200\230.' MEMORANDUM

VOORGESTELDE STREEKGRENSE : NOORDWESTE

A. Inleiding :

Uit die mense van die Noordweste, Noordwes-Kaap, Noordkaap, Boesmanland, Hantam, Namakwaland, Roggeveld en Karoo het n spontane gevoel

en behoefte vir n eie Streekregering binne n eie deelstaat of streek in n federale toepassing ontstaan. Voortspruitend hieruit is verskeie vergaderings gehou waar konsensus verkry is, naamlik: Dat dit die wil en begeerte van die mense van Noordweste is om n eie streek

te vestig tot voordeel van elke mens en gemeenskap in die streek,

die streek as geheel, asook tot die voordeel van n Suid-Afrika van vrede en voorspoed.

B. Voorgestelde Naam van Streek :

NOORDWESTE

Dit is n histories gevestigde benaming wat algemeen bekend is en reeds bestaan vanaf die tyd toe die reg van die mens om mens te wees net so n natuurlike verskynsel was as om jou medemens te respekteer en ook n plek in die son te gun.

Dit was die tyd toe die springbok nog vry was om agter die verwagting van weerligstrale in die verte aan te trek.

C. Grense van Streek : Noordweste :

Soos aangÃ©dui op kaart aangeheg â\200\224 Bylae A.
D. Motivering :
1. Algemeen

Die motivering vir diÃ© Noordweste as een van die streke vir streekregering is daarin gelee dat die streek n historiese uniekheid openbaar ten opsigte van eiesoortigheid, kultuur, taal, godsdiens en samehorigheid. mn Visie van n welvarende plattelandse streekregering wat in vrede met sy bure leef en waarin alle inwoners en gemeenskappe ten volle verteenwoordig is en ontwikkel, word as ideaal gestel.

Die belangrikste doelwit is die vestiging van n dinamiese streekregering wat op n koste-effektiewe wyse die belange van al sy inwoners dien, wat in samewerking met ander streke die voordeel van geheel Suid-Afrika nastreef.

2. Staatkundig

- Die regeringsvorm sal demokraties en proporsioneel verkose wees.

- Die gebied is groot genoeg om administratief funksioneel en uitvoerend na homself om te sien.

â\200\224 Die gebied is geografies sonder losstaande eenhede.
- Afrikaans en Engels sal as amptelike tale aanvaarbaar wees.

- Die eiesoortigheid van die streek bevestig die "wil" van die inwoners om n eie streekregering tot stand te bring.

â\200\224 Die streek sal en het die wil om as n vennoot van die nasionale regering op te tree ten einde nasionale eenheid in Suid-Afrika te bevorder.

- ’n Streekregering vir diÃ© Noordweste sal handel met eiesoortige begeertes, behoeftes en verwagtinge van en tot voordeel van al sy inwoners.

Histories

Bestaande provinsiale, landdros, distriks-, ontwikkelings- en owerheidsgrense asook infrastruktuur is in ag geneem - werklikhede ten opsigte van natuuromstandighede, gebiedskarakter en natuurlike neigings tot samebinding word erken en is in ag geneem.

Administratief

Bestaande administratiewe infrastruktuur asook nodale kernpunte voldoen ten volle aan alle vereistes en voorskrifte vir koste-ef fektiewe, produktiewe en werkbare administrasie.

Rasionalisering

Die grensindeling leen hom ideaal tot rasionalisering in soverre dit nie reeds gedoen is nie en daar nog ’n noodsaaklikheid daarvoor bestaan.

Finansieel en Ekonomies

â\200\224 Die karakter, ekonomiese klimaat en ekonomiese geskiedenis van diÃ© Noordweste weerspieel mn verlede van besparing en finansiele dissipline.

- Die selfstandigheid van die inwoners en gemeenskappe dien as kriteria om ekonomiese onafhanklikheid in sy volle konteks te bewys.

- Geskiedkundig het die indeling van diÃ© streek by meer welvarende gebiede, nie tot die inwoners se voordeel gestrek nie, en is dit ekonomies afgeskeep en was die gebied in n groot mate op homself aangewese.

- DiÃ© streek beskik wel oor die ekonomiese potensiaal om na die welvaart van sy inwoners om te sien, indien die finansiele bronne primÃ©r streekgebonde aangewend word.

â\200\224 Uitgebreide fisiese en finansiele infrastruktuur met n markgebaseerde ekonomie is werklikhede.

- Enorme natuurlike hulpbronne is teenwoordig. (Landbou en â\200\230 grondstowwe) .

- Relatief min mense, n lae bevolkingsdigdheid en daarmee saam n lae verstedelikings groeikoers is positiewe statistiek.

- Met n eie streekregering kan die laer per kapita inkomste, teenoor die meer welvarende gebiede van die R.S.A., streeks-gebonde aangespreek word. Per kapita inkomste binne n streek kan slegs in perspektief gesien word indien dit saam met per kapita besteding of behoefte ontleed word. Finansiele lewensvatbaarheid het n inkomste sowel as n uitgawe kant.

As die behoefte in n streek asook die finansiele verpligtinge in die toekoms in ag geneem word, sal gevind word dat diÃ© Noordweste met sy *R3 900 bruto geografiese produk per kapita meer kans op finansiele oorlewing het as, byvoorbeeld die Weskaap met sy *R6 000 bruto geografiese produk per kapita.

- Streekregering is vir die toekoms en daarom moet die ekonomiese werklikhede en moontlikhede van die toekoms oorweeg word.

- Die ontwikkelingspotensiaal en ekonomiese lewensvatbaarheid van diÃ© Noordweste sal ten volle tot sy reg kom binne streek-regerings verband.

â\200\224 Die feitlike totale afwesigheid van geweld en onrus skep die nodige ekonomiese klimaat vir ontwikkeling.

â\200\224 1 Suksesvolle Noordweste sal die verstedeliking van sy inwoners na die stede vertraag en n onmisbare vennoot in die Suid-Afrika van more wees.

7. Toepasbaarheid

Geen ongerief vir die individu, die gemeenskap of vir aangrensende streke sal geskep word nie. T Aangepaste eiesoortige bedienings-struktuur en werking gebaseer op selfstandigheid bestaan reeds

in vele opsigte. Geen of minimum ontwrigting van dienste sal nodig wees.

8. Demografies

Hierdie streek het die potensiaal om op alle vlakke aan die demografiese eise van die toekoms te voldoen en wel sonder noemenswaardige ekonomiese of finansiele beswaring. Inteendeel, die ruimte en infrastruktuur bestaan reeds om aan diÃ© eise en toekoms verwagtinge te voldoen.

9. Ontwikkelingsmoontlikhede

DiÃ© Noordweste het die ideale infrastruktuur, natuurlike hulp-bronne, ruimte, klimaat van orde en rustigheid, asook die wil, wens en begeerte van sy mense om te ontwikkel en om ontwikkeling te akkomodeer - wat beslis m werklikheid in die toekoms van

so n streek sal wees.

10. Kultureel

Die kulturele en taal werklikhede spreek vanself. Die mense van hierdie gebied praat dieselfde "taal" ten opsigte van

behoeftes, ontwikkeling, menswees, ideale, lojaliteite, dissi-
pline en n plekkie in die son vir almal.

Hierdie streek het dit in hom om n eie unieke streekkultuur nog verder te ontwikkel - die grondslag waarvan reeds oor jare gelÃ© is.

E. Stawende Dokumentasie â\200\224 Bylaes :

1. Vergadering'van leiersgroepe op.24 Maart 1993 : (Bylae B)
Sakelys
Registrasielys
Notule van konsensus besluit
2. Leiersberaad Williston 14 Mei 1993 : (Bylae C)
Sakelys
Lys van leiersgroepe teenwoordig
3. Werksdokument 3 : Junie 1993 : (Bylae D) -
Streekoutonomie as Staatkundige Model vir die "Groter" Noordweste.
Kernaspekte en Toeligting.
Navorser /Opsteller : Dr. C.R. Liebenberg
Hoofstukke 1, 3, 4, 5 en Bronnelys
4, Taalverspreiding : (Bylae E)
Die mense van Noordweste wens die Kommissie, sy Mede-Voorsitters en lede sterkte toe met hul opdrag. Mag u insig en visie ontvang soos benodig.
Memorandum voorgelÃ© deur die Noordweste Leiersforum soos opgestel in samewerking met die Noordweste Streeksdiensteraad.

Noordweste Leiersforum

Privaats
CALVINIA
8190

ak X5

BYLAE A

SUIDWES-AFRIKA/NAMIBIE
SOUTH WEST AFRICA/NAMIBIA

GORDONIA

17
Uanogeon P

A RN

" NAMAKWALAND

CALEDON
â\200\224.

(-˜
<Ll

MUMANSOQRP

S
A
.

â\200\231 . -J.- ELLISRAS
ad

ATEABERG .J

C

SOmeTIA-
Aunaxs

o

HARRISMITH
zï¬\201r_n\untu _â\200\230 oeri

NOORDWESTE STREEKSDIENSTERAAD

â\200\230 SAMESTELLING: VERTEENWOORDIGENDE LIGGAME

Brandvlei Munisipaliteit
Brandvlei Bestuurskomitee
Calvinia Munisipaliteit
Newtown Bestuurskomitee
Carnarvon Munisipaliteit
Carnarvon Bestuurskomitee
Fraserburg Munisipaliteit
AmmÃ©rville Bestuurskomitee
Loeriesfontein Munisipaliteit
Loeriesfontein Bestuurskomitee
Nieuwoudtville Munisipaliteit
Proteaville Bestuurskomitee
Sutherland Munisipaliteit
Sutherland Bestuurskomitee
Vanwyksvlei Munisipaliteit
Vanwyksvlei Bestuurskomitee
Williston Munisipaliteit
Williston Bestuurskomitee
Calvinia Landelike Raad
Kareeberg Landelike Raad
Nuwe-Roggeveld Landelike Raad
Gekoopteerde Lid : Voorsitter SOV 14

N . i"’""’ 3 3

.-i . c

B Y : Â¥

/) s â\200\230BOTSWAN’A 2
" SUIDWES-AFRIKA/NAMIBIE = & Â¥ i R
o Ea s N\ â\200\224â\200\224, : - .
SOUTH WEST AFRICA/NAMIBIAY Â® .. ! -y
- | a

il ; jgÃ©’s’Ã©"f"}ib" ;
e ˜
ol 2 :
˜.j-_"7 i

GORDONIA

HARRISMITH

17 A 3 . 3 â\200\230 y Â£ . i = Zï¬\201u\uï¬\202us-w

Kimben

19 KIMBER

{

\/\.\

â\200\230HERBERT

53

BEAUFORT WEST

% s S Al

6

e XNYINA MUMANSOOR?P
Praicmem

Iy
g S

RIVERSOALE\ _

) BREDASDORE

NCORDWESTE STREEXSDIENSTERAAD oo}

NOORDWESTZ VERGADEZING 3EL2 DEUR DIZ VOORSITTER VAN HOCADWESTE S.D.R. Qi

GE’ZNTIâ\200\224EID TOT GZSPREZX M MOONTLZIXZ %XONSINSUS TZ SxIF 3INNT 3IZ VOLGZHNDE

AGENDA: P â\200\2307â\200\230%47(Tl 7f.i

-

Verwelkoming, agtergTond en prosedure

Vrae

Algemene bespreking:

Streekgrense, funksies en bevoegdhede van streekregering en stazatkundige vorms

Tormulering van gedagtes en moontlike konsensus

NAAM INSTANSTE . BOEDANTGHETD T HANL â\204¢70
e e el /<9~u6u1/[wï¬\202uh- wï¬\201f;jï¬\202g&Z/ ijfyidf'
9 //}55(M â\200\231{Cvâ\200\234fâ\200\235ol*"â\200\231"d Joeia wd ;/00-'9-"-..7Â«/2?2;/ //./././(4.(L
& T) Sl renie i (elloapa "â\200\231V(JW'?/â\200\230J-IAâ\200\230Qâ\200\230 Bt rpbis e
b e BeW Qi .| \ommiidler ,gmam
Ã© 4â\200\234'&%â\200\230""\ blÂ»-doâ\200\224Â«.m_!â\200\231 %(;/nu-ww vâ\200\231?\\â\200\224-*ï¬\202cu Sl %QM;

155

â\200\231S&"-â\200\231â\200\235 T2

flfï¬\201ï¬\201â\200\231
-~
4 JÃ©' Wi .

la /V/â\200\231-/(fc//r//\:-/,\%

o ,n fâ\200\235/ (>
L.â\200\230C: c 76//-/-/}1_

s, /rv 292

~

"y â\200\231\/ Â£/ \oneef\

= %54- /_,,,_,LM

o /"'\// â\200\231<c:lÂ¢Cz'v*Q
zbqÃ©mu.m

1T /â\200\234eÃ©tka bniNelil |/ cBscsne .
Gï¬\202v elirachar | Wik g w2
â\200\230-1 1 A \ .l\ .
~opÂ« I R A
.__.-'=' 3 \ B) A
.;' â\200\231_77â\200\224:?7â\200\231 : __â\200\231_â\200\230_â\200\231_7_____â\200\230/ 7z
 v -
21 fod P RV

-2} C/ %L\Jl Mo it nain s

S 1 f/zvx /-')/o ~ 80/;'21/:â\200\231 1yt &

Â» SO Thereâ\200\224 ._\J2<><r< ' i,

5z /\f/ QLS-/\â\200\224\LQU "-L-%'_L 3 CLK/&/

e B e s o N B e z

Je 1 _â\200\224â\200\231_\.ru.:râ\200\230lc_ Pr--r:,â\200\224-v,l\c Eitrnis e, \2<:::r=\-lâ\200\224â\200\224

//â\200\231hZ

Bogliwn Homede|

â\200\231\S_s*uszs/ccak Blicz,

ï¬\202AU(Sou

/yÃ©(n/ @Aâ\200\230//N/A

Q/’ /\

o

L\’Q-i""â\200\230t-s%_Ã©.:t(.câ\200\224\. |

â\200\224

C [/ d A //Z:_// &//@/ï¬\201â\200\231

/Zxa_ Q,-\/Câ\200\230\? :
L QÃ©gï¬\201u /aÃ©-c(C%

SEXLETHFRS

u._.â\200\230k;.wv’â\200\235ï¬\201Ã©_u W//â\200\231%â\200\231 â\200\230/â\200\231d\.â\200\230â\200\234â\200\231ab
L/ mÃ©i.

Au.-.:Ã©â\200\224/ ;/â\200\230

-
mÂ«m{v"z/ /4?@&(Yoot &g

-

/7* h /chn/,

’/ JV /Â« L\

/ P

Ko

\yZ>3

//"/’â\200\2247â\200\231/Â«’//-’

Lx.h. 7 /o’LL\.. g{?\-}/’ï¬\201_/â\200\234

(ededle. i "ML%Lâ\200\231JH Â£

HOEDANIGHEID HANâ\204¢ T
NAAM . INSTANSIE =
ph e : & = il)
A //r˜T Vs, Llumiss it 7207 | STWDSRAETA = â\200\231c-%
; T Sey ez ./
23 "daaw._ l > "/ i) S Â« %

5â\200\235&Â»-),/ SOV | Mesrinids

Qajt/mâ\200\234 lÃ©gâ\200\230.o [GZ(gW/zQJ Gce:(â\200\231 %&â\200\224\

. N W NePofs Tl 5077
o T oyt BTVTL &,ï¬\202zzaï¬\2027
;MA)"/{L/@

7

g el ZLWÂ»-@&?Lâ\200\224 A2

% /&m\,;sâ\200\230 l\/(u\usnï¬\202râ\200\224wu T</T,

=M.

ho TN, uD LISSTNANTS, ’ R

z,.,jj’// Cloe Ce .
Gl

Â¢ .LS CvILSON
- -4//4//

â\200\230\â\200\231\ = STQQ*\QMF "

- Boen Qe

KPP wicersTey

LS,
7%&7â\200\231/â\200\230,%â\200\2307% GVNÂ£â\202¬/23644_- Zooe 1,

{

Z;{ifï¬\201lï¬\202d/Ã©-â\200\231]cc.c;y
iy Â£% /@ï¬\202 5)/

. /7 :// 4{:--45;:â\200\2304-

w2 P Maza:Â«

2
- ///,,4@%

/V
ez, - T T ERmrD,

˜|

.â\200\230:’

blâ\200\230i

ï¬\201 (A ,>

l. ,L.Zâ\200\224fvâ\200\224lc; C Aâ\200\224(,/Ã©-an\

//;/zâ\200\231;w J/ZZE/ .
L o)

] b Mizsrcelrey ezt

/â\200\231 2
/Q/wyzwÃ©;
/- i
r(/(,(// T˜ V77,
s E > g
â\200\230 2 e -K-L-/â\200\231T/ #id
l:5 (:)_ \zc. < m.& C*S'ï¬\201' < Q.q
O
fre) p
{/oc r ";â\200\224v/Heâ\200\231f-{'

2

\:51

cï¬\202az,s :

NAAM , INSTANSIE _ HOEDANIGHEID HAN 7
= g g i (| ’ L. 5
s-_:’.â\200\230 - I/ . (\râ\200\224-\ =, 4 fw WL\,LL Lâ\200\224l(SL(! &L-QCL:â\200\230\/\â\200\230,L /l.,-". s
A i 2 =
= IL ./â\200\230 ’.Lw.;.]. ’lâ\200\230w-l\Q. D Â¢ ive˜ - l< Coaus
..â\200\234)14â\200\231 jccâ\200\230pb; | ()
= W ’ ;ju ."â\200\230j E_MQ\J"C:_â\200\230.â\200\224
|
[y !
aZ G ,Q,\-;,u, oA˜
S R gt I Y
:-,... (-C l-\ A VA

sl | 2 P L :
S N -
â\200\224˜ <7 â\200\231%
2 Avc //4/ Tl
i : /)
=1 (UL

Â®-
=7 Z Ã© ELâ\200\231M/’/LLW&Q

râ\200\231//7 < (/u[,â\200\230_/Ã©/

ï¬\201

â\200\224o.

7 â\200\231Lc(,u.--.

S .

AN A \,l’ L v

/f

W

La-â\200\224(â\200\224-fo"

Â§u

â\200\2301 / (@&M (Sca{.(Â«k

/LL/.A/Q/Q oV \,v\j
/"â\200\230/3// //5/"5

A
C(SM ."an\ae-tQ’
S & :

R ki e

(
3 & - \

A\ .

R, g
Recle, -

v [-" 2 2L w'%:â\200\224rc:...:w,

Per! W&.&{
J

INSTANSTE

HOEDANIGHEID

= â\200\230 Câ\200\235/Câ\200\230 72/ %//LM-/_Â«;,/@{/ 7
: "

Pl b
'/77;7;/55 WALSE C=5iersn |
PP RSRE .
! v W u'â\200\224/?-' A

[?\ï¬\201o e

Bl v

o g

#0017 ok .tâ\200\230Â» Â»â\200\23174,'
Al Do
S 3 i D
/(.\.\Hsh"â\200\230 l\: I,

Soltleal
TR

et

a4

o i

zgï¬\201 / : 63(7L;˜ ,_'fâ\200\234.',:k/ ˜

LN
/â\200\230/â\200\230./ /

B
.

- P === 3

.{_Jâ\200\231Yâ\200\230 /5 ___Ã©/__!

â\200\224

PR
’

N

NAAM INSTANSTE HOEDANIGHETD
= \7â\200\224 E S #rr R EE BESTLURS i s T S ell.
27 \/T,â\200\231_ a sl %%-â\200\231L/Â«ww

?z:&/ (&mrw;(â\200\230.

|
TS fEUS

tï¬\201c.ï¬\202 :LC (! \\ï¬\201Ã©

A <

.27 e
â\200\231fâ\200\231s,/,â\200\230/T_./â\200\230f"Wâ\200\234â\200\234.
L el
= ï¬\201gfc:,/%

;f-/

creâ\200\224 i mm cme s sgee

: //cm/

N\

.k |
rÂ«///

A.

&

/szzl_[&. v"?f/&-
7 mv/M/fâ\200\230%//

gA 77/’/0 VCEs

. 7
L Mdur-_â\200\230.& .1 N

bz

S’,

7

=Ens AL E?(/â\200\230(

,/7Â«

A rnca

.....

e

-/./pf
EErFE
â\200\230 i

R AR "Js

-J

NOORDWESTE STREEKSDIENSTERAAD

_. NOTULE

NOORDWESTE VERGADERING GEHOU TS CALVINIA OP WOENSDAG, 24 MAART 1993 OM 14HOO.
1. Teenwoordig

{nstansies, owerhede en afgevaardigdes soos volgens aangehegte registrasie-
â\200\230Ys
ys.

Verwelkoming, Agtergrond en Prosedure

Die Voorsitter, Manr. J.a. van Tonder, Voorsitter van Noordweste Streeks-
diensteraad heet almal welkom, gee agtergrond en verduidelik prosedure.

Verzadering aanvaar dat die vergadering gesien sal word as n geleentheid
tot gesprek en moontlike Lonsensus oor streekgrense, met die oog op streek-

regering.

Streekregering - Dr. C.R. Liebenberg

Dr. Liebenberg behandel baie volledig streekregering en gee veral aandag
aan funksies, bevoegdhede en staatkundige vorme en maak n toepassing
rondom streekgrense soos in swart aangedui op aangehegte kaart. (Bylae Fp
Werksdokument II word aan vergadering verskaf.

Vrae en Bespreking

Na omvattende vrae en lewendige bespreking waaraan met vrymoedigheid deel-
geneem is, bereik en formuleer vergadering die volgende konsensus stand-
punte:

a) Die grens, soos in swart, asook die gebied soos in swart omlyn op Kaart
(Bylae {) sal dien en word aanvaar as gespreksbasis vir die daarstel van

die finale grense en gebied vir streekregering.

b) Hierdie grense sal nie rigied insluitend of uwitsluitend wees nie en sal
voorsiening maak vir logiese aanvaarbare byvoeging of weglating.

c) - Noordkaap streek sonder die Noordweste, Namakwaland en deel Weskus
(1,2 en 14) se bestaansreg as streek word betwyfel en word nie oorweeg
nie.

Uitbreiding van die voorgestelde gebied om Saldanha, as infrastruktuur
eindpunt van die voorgestelde gebied, in te sluit, word in beginsel
aanvaar en moet ondersoek word.

Sien â\200\224â\200\224â\200\224 op kaarc.
Funksies, bevoegdhede van streekregering, staatkundige vorme asook

grondwet vereistes moet deurdringend aandag geniet. Dit moet egter
gesided nadatn forum saamgestel 1s wat verteenwoordigend is van die stand-

punt en voorgestelde grenmse.

Die gevoel en standpunt van die inwoners van n voorgestelde streek moet gerespekteer en erken word, as dit haalbaar is. Die standpunt van sekere leiers verteenwoordig nie altyd die algemene gevoel nie.

BYLAE C

NOORDWESTE STREEKSDIENSTERAAD
NORTH WEST REGIONAL SERVICES COUNCIL

BIED AAN

NOORDWESTE LEIERSBERAAD
TE WILLISTON, N. G. KERKSENTRUM, VRYDAG, 14 MEI 1993

PROGRAM

08:00 â\200\224 09:00 Registrasie van afgevaardigdes soos per uitnodiging
09:00 â\200\224 09:05 Opening met skriflesing en gebed
â\200\230 09:05 â\200\224 09:10 Woord van verwelkoming aan eregaste, gaste en afgevaardigdes by

Noordweste Leiersberaad â\200\224 Die Voorsitter, mnr. JA. van Tonder, Voorsitter van Noordweste Streeksdiensteraad

09:10 â\200\224 09:15 Verwelkoming van beraad te Wiliston â\200\224 Sy agbare, die Burgemeester van Williston, Rsl. GW. Hollander

09:15 â\200\224 10:00 Dr. J.T. Delport, Minister van Plaaslike Regering en Plaaslike Bestuur
â\200\224 "Die Noordweste as plattelandse- en landboustreek in 'n Suid-Afrika van mÃ©re.â\200\235

10:00 â\200\224 10:40 Vrae, standpunte en bespreking deur vergadering

10:40 â\200\224 10:50 Kommentaar deur dr. J.T. Delport

10:50 â\200\224 11:20 Teetyd

11:20 â\200\224 1205 Mnr. JWH. Meiring, Administrateur van die Provinsie van die Kaap die Goeie Hoop â\200\224 "Prioriteite vir die Noordweste om 'n aanvaarbare lewenskwaliteit asook lewensvatbare gemeenskap te verseker.â\200\235

12.05 â\200\224 13.00 Vrae, standpunte en bespreking deur vergadering

13.00 â\200\224 1420 Ete

. 1420 â\200\224 14:30 Kommentaar deur Administrateur, mnr. JWH. Meiring
14:30 â\200\224 15:10 Dr. El. Jarodien, Hoofdirekteur: Departement van Gesondheidsdienste en Welsyn â\200\224 "Gesondheidsdienste in die toekoms binne die Noordweste.â\200\235

15:10 â\200\224 1540 Vrae, standpunte en bespreking deur vergadering

1540 â\200\224 1550 Kommentaar deur dr. El. Jarodien

16:50 â\200\224 16:05 Dr. Al van Niekerk LP. Minister van Landbou en Landbouontwikkeling â\200\224 "Samevatting en indrukkeâ\200\235

16:05 â\200\224 16:15 Bedankings deur mnr. HJ. Jacobs, Adjunk-Voorsitter Noordweste Streeksdiensteraad

16:15 â\200\224 Tee sal na afloop van die vergadering bedien word

---000- - -

NOORDWESTE
STREEKSDIENSTERAAD

BRANDVLE! @ VANWYKSVLE!

LOERIESFONTEIN
Â°

NIEUWOUDTVILLE P
Â® @ CALVINIA

ONS IS VERBIND TOT:

* Die bevordering van n aanvaarbare lewenskwaliteit vir alle mense in ons regsgebied.

* Die bevordering van â\200\230’n oorheersende gees van samewerking, konsensus en vertroue.

ONS ONDERNEEM
* Om koste-effektiewe diens van ’n aanvaarbare standaard te lewer.
* Om verantwoordelik, onbevooroordeeld en met insig sukses na te streef.

* Die produktiewe aanwending en benutting van tyd, bronne en mannekrag.

J

NOORDWESTE LEIERSBERAAD

INSTANSIES TEENWOORDIG EN UITGENOOI

A:CVd Calvinia
A.C.V.V. Carnarvon
A.C.V.V. Fraserburg
A.C.V.V. Sutherland
A.C.V.V. Williston

AmmÃ©rville Bestuurskomitee
Besproeiingsraad Vanwyksvlei
Brandvlei Bestuurskomitee

Calvinia Boere-Unie
Calvinia Landelike Raad
Calvinia Muurbalklub
Calvinia Tennisklub
Calvinia Rugby Voetbal Klub
Carnarvon Hospitaalraad
Carnarvon Boerevereniging
Carnarvon Bestuurskomitee
Carnarvon Gholfklub
Fraserourg Afrikaanse Sakekamer

. Fraserburg Boere-Unie
Fraserburg Sportbeheerraad
Fraserburg Reklame- en Toerismevereniging
Jemeenskapsdiensorganisasie Calvinia
HoÃ©rskool Calvinia Beheerraad
HoÃ©rskool Fraserburg Beheerraad
HoÃ©rskool Williston Beheerraad
HoÃ©rskool Sutherland Beheerraad
Konserwatiewe Party Brandvlei
Konserwatiewe Party Calvinia
Konserwatiewe Party Carnarvon
Konserwatiewe Party Fraserburg
Konserwatiewe Party Namakwaland
Konserwatiewe Party Sutherland
Konserwatiewe Party Vanwyksvlei
Konserwatiewe Party Williston
Kareeberg Landelike Raad
Landdros Calvinia
Landdros Carnarvon
Landdros Fraserburg

. Landdros Williston
Laerskool Calvinia Bestuursraad
Laerskool Nieuwoudtville Bestuursraad
Landbougenootskap Brandvlei
Loeriesfontein Sakekamer
Loeriesfontein Boere-Unie
Loeriesfontein Bestuurskomitee
Loeriesfontein Landbougenootskap
Landelike Stigting Calvinia
Lions Klub Carnarvon
Munisipaliteit Brandvlei
Munisipaliteit Calvinia
Munisipaliteit Carnarvon
Munisipaliteit Fraserburg
Munisipaliteit Loeriesfontein
Munisipaliteit Nieuwoudtville
Munisipaliteit Sutherland
Munisipaliteit Vanwyksvlei
Middelkaroo Xommando
M.W. Nienaber PrimÃ©re Skool Nieuwoudtville

Munisipaliteit Williston

Nasionale Party Calvinia
Nasiongle Party Fraserburg
Nas ioae Party Loeriesfontein
Nasionale Party Carnarvon
Nasionale Party Williston
Nasionale Party Vanwyksvlei
Nasionale Party Brandvlei
N.G. Sendingkerk Williston

G. Sendingkerk Brandvlei

G. Sendingkerk Vanwyksvlei
.G. Sendingkerk Carnarvon
G. Sendingkerk Calvinia
G. Kerk Carnarvon

G. Kerk Williston
N.G. Kerk Brandvlei
N.G. Kerk Calvinia Hantam
Nasionale Party Nieuwoudtville
N.W.K.S.0.V.
Nieuwoudtville Reklame Vereniging
Noordweste Toerisme Vereniging
Newtown Bestuurskomitee
Nuwe-Roggeveld Landelike Raad
Proteaville Inwonersvereniging
Protea Netbalklub
Proteaville Bestuurskomitee
Roggeveld PrimÃ©re Skool Sutherland
Rapportryerskorps Williston
Sutherland Boere-Unie
Sutherland Provinsiale Hospitaal
S.A.P. Vanwyksvlei
S.A.P. Williston
Sutherland Landbougenootskap
S.A.P. Carnarvon
T.N.J. van der Walt Laerskool Loeriesfontein
V.L.V. Williston
V.L.V. Nieuwoudtville
Vanwyksvlei Bestuurskomitee
V.E.K. van God Calvinia
Voorbereidingskool Calvinia
Volkskerk van Afrika Carnarvon
Voortrekker Hospitaal
V.LsV. Calvinia
Williston D.O.K.
Williston Boere-Unie
Williston Besigheidsvereniging
Williston Hospitaal
Williston Landbougenootskap
Williston Bestuurskomitee
W.R. Burger Gedenk Skoolkomitee
Kaaplandse Nasionale Wolkwekersvereniging
Noord-Kaap Landbou Unie

ERE-GASTE EN GASTE TEENWOORDIG:

â\200\231. Mnr. J.W.H. Meiring - Administrateur van Kaapland

e

5

10.

Dr.

Dr.

A.I. van Niekerk - Minister van Landbou-Ontwikkeling

E.I. Jarodien - Hoofdirekteur: Departement van Gesondheidsdienste en Welsyn

Dr. J.T. Delport - Minister van Plaaslike Regering en Plaaslike Bestuur

Mnr.
Mnr.
Mnr.
Mnr.

Mnr.

A.C. Cloete L.P. - Beaufort-Wes

J.D. Krieger L.P. - Hantam

P. Meyer L.P. - Vredendal

P.J. de B. de Villiers - Voorsitter, Benede-Oranje S.D.R.

J.L. Snyman - H.U.B., Benede-Oranje S.D.R.

Mnr. H.B. de Witt - Voorsitter, Sentrale Karoo S.D.R.

BYLAE D

MODEL VIR DIE "GROTER' NOORDWESTE;
KERNASPEKTE EN TOELIGTING

STREEKQUTONOMIE AS STAATKLINDIGE

PROJEKLEIER: Prof Dr D.P. Wessels (Dekaan van die Fakulteit Politieke Wetenskappe, U.0.V.S.)
NAVORSER/OPSTELLER: Dr C.R.Liebenberg _

VOORWOORD

HOOFSTUK 1:

HOOFSTUK 2:

INHOUDSOPGAWE

Bladsy
(1 - iv)

Sstreekoutonomie as Staatkundige Model (.1-3)
vir die "Groter" Noordweste: Kernaspekte :
en Toeligting

Agtergrondbeskrywing t.o.v die Federa- (4-20)
tiewe/Streekregering gedagte.

2.1 Inleiding (4-5)
2.2 Toeligting t.o.v. die posisie in S.A (-5˜-7)
m.b.t. â\200\231n Federasie.
2.3 Die Federale Staatsbeqgrip (7-8)
2.4 Die Grondwet en die Verdeling en (8-10)
Toedeling van Bevoegdhede
2.5 Die Federatiewe Gedagte as Vertrek- (10-11)
punt vir Streekregering in S.A.
2.6 Kernaspekte van Staatkundige Eenheid: (12-20)
Streekregering as Uitgangspunt.
264l Inleiding (12-13)
2.6.2 ontleding â\200\231 (13-15)
2.6.3 Staatkundige Terrein (15-16)
NPT Voorstel t.o.v. Streekregerings (174
2.6.3.2 Wetgewende en Uitvoerende (17-18)
- Gesag.
2.6.3:3 Grensafbakening (18-20)
2.7 Opsomï¬\201ing (20)
HOOFSTUK 3: Streekregering as vertrekpunt tot (21-34)

effektiewe en aanvaarbare stelsel
van Regering in S.A.

Inleiding (21-22)

Die doel van Streekregering (22-25)

Die aantal en afbakening van streke (25-26)
\

5.1

5.2

5-2.1

5.3

5u3is X

5.3.2

Grensafbakening
Norme t.o.v. afbakening
Die aantal streke
Naam
Funksies van Streekregering

owerheidstrukture
(Wetgewend en Uitvoerend)

Opsomming

Posisie van die Noordweste t.o.v.
Staatkundige Eenheid.

Inleiding

Kriteria van belang vir die "Groter"
Noordweste.

Ekonomiese kriteria
Die "wil" van die streek se inwoners

staatkundige Eenheid vir die "Groter"
Noordweste

Inleiding
Modelskepping
Behoefte, Doelstelling en Funksie.
Opsomning
Posisie van die Noordweste t.o.v. die
Ekonomiese,Sosio-Maatskaplike en
Veiligheids-Terrein.
Inleiding
Menslike hulpbron gegewens.
Opsomming
Streekekonomie

Landbou

Mynbou

(25)
(26-27)
(27-28)
(28)
(29-32)

(32-34)
(34)
(35-51)

{38}

(35-38)

(38-39)

(39-41)

(41-51)

(41-42)
(42-44)
(44-49)
(49-51)

(52-73)

(52)
(53-54)
(54)
(54)
(55-56)

(56-57)

Seevissery
Fabriekswese
Dienstesektor
Owerheidsdienste
Infrastruktuur
Toerisme

Opsomming

5.4 Die Sosio-Maatskaplike Terrein

5.4.1

5.4.2

5.4.3

5.4.4

5.4.5

5.5

Inleiding
Opvoeding
Maatskaplike
Justisie

Opsomning

Veiligheid

Opsomming

Motivering en Toekoms Scenario

(57-58)
(58-59)
(59)
(59-60)
(60-62)
(62-63)
(63-65)
(65-71)
(65-66
(66-67)
(67-69)
(69-70)
(70-71)
(71-72)
(72-73)
(74-80)

(74-75)

Inleiding
Kiessteisel (75)

Setel van Regering (75-76)

Kiesstreke (76)

Regeringsvorm (76-78)

Uitvoerende Pligte en Funksies (78-79)

Opsomming (79-80)

(82-83)

ot e aeee e â\200\224â\200\224â\200\224 e eSSV S

VOORWOORD

S!reekregering word wÃ©reldwyd aanvaar as synde die

suksesvolste vorm van demokraties-verkose regering. Met die uitsondering van Brittanje, verteenwoordig streekregerings en of federasies (deelstate) nie minder as 16 van die mees suksesvolste nywerheidslande in die wÃ©reld en sluit dit onder andere die Verenigde State van Amerika, Kanada,

Duitsland en Switserland ins

Met die uitsondering van enkele politieke partye en politieke groeperinge word streekregering met â\200\230n mindere of meerdere mate van federatiewe en of konfederatiewe kenmerke, as synde â\200\230n oplossing vir Suid-Afrika se staatkundige probleme aanvaar. Gesien in die iig van Suid-Afrika se hetÃ©fogene bevolking en teen die agtergrond van die opkoms van nasionalisme wÃ©reldwyd is dit duidelik dat Suid-afrika se Staatkundige toekoms veel eerder by hierdie jnternasionale voorbeelde van sukses moet aansluit as om

weer â\200\231â\200\230n eenheidstaat-gedagte te probeer.

Die motivering vir die Noordweste as synde een van die
W I

streekregerings/deelstate in dle Nuwe Suld-Afrlka is dus
T i DNF Sy e,

daarin geleÃ© dat die streek ’n uniekheid openbaar ten
PN o â\200\224 - ity
opsigte van elesoortlgheld kultuur, taal, godsdiens en
o L B =
samehorlgheld.*wat. nÃ©rens anders in Suldâ\200\224Afrika geopenbaar

word nie. Visia wvan ’R welvarendo plattelandse

streekregering, wat in vrede met sy bure leef en alle

Rt â\200\224

inwoners ten volle verteenwoordig en ontwikkel tot. n
W B -
aanvaarbare lewensstandaard met pehoud van nulle christellike

e sâ\200\224

G

karakter en kultuureiesoortigheid, word as ideaal
. Aâ\200\224- o A-’ P â\200\224\â\200\230â\200\224
vooropgestel.

S

Die belangrikste doelwit is dus die vestiging van â\200\230n

apâ\200\224

Bâ\200\224â\200\224

dinamiese streekregering wat op ’n koste-effektiewe wyse die

â\200\224

o N
belange van al sy inwoners bedien en beheer en ook met die

et

L e

sentrale owerheid horisontaal skakel tot voordeel van sy eie

gebied, maar bowenal, ook met Suid-Afrika in sy groter

ey T â\200\224â\200\224â\200\224

-;eheel. Die mikpunt op die korttermyn is dat die Noordweste
se grense wat die belange van al sy inwoners dien en geen
aangrensende gebiede tot nadeel moet strek nie, ondersoek en
afgebaken moet word. Hierdie streekgrense moet onder geen
onstandighede vir Party Politieke voordele
("Gerrymandering") of sonder dat die inwoners se "wilÂ®

daarmee getoets is, vasgestel word nie.

Die meerderheid van die inwoners verteenwoordig beskaafde en

R s P i, _â\200\224

christelike normes en woon alreeds eeue saam met â\200\230n rekord

L
R
van goeie samewerking en onderlinge respek vir mekaar en
Tt e g s -
wedersydse lojaliteit. Indien enige vorm Vvan hetsy

streekregering of ander onaanvaarbare staatkundige bedeling
op die Noordweste afgedwing word sal hierdie eiesoortigheid

van die gebied vir altyd verlore wees.

Deur middel van hierdie navorsingstuk is gepoog om die voor
en nadele van die "Groter" Noordweste op die staatkundige-â\200\224,
ekonomiese-, sosio-maatskaplike en veiligheidsterreine te
verantwoord. Daar is deur middel van briewe met
streekleiers, gemeenskappe, organisasies, munisipaliteite,

bestuurskomitees, politieke partye- en groeperinge,

.veâ\200\230nlglngs, en individue, (ocor die kleurgrens heen), asook deur middel van konferensies, vergaderings, koerante en gesprekvoerings geskakel om die studie nie alleenlik so verteenwoordigend as moontlik nie, maar ook so wetenskaplik korrek as moontlik aan te bied. Die aannames bly egter die van die opsteller en word hiermee geensins beweer dat alle gesprekvoering en skakeling sonder teenspraak deur almal

aanvaar is nie.

Sonder om enige individue wat â\200\230n aandeel in die navorsing gehad het, te na te kom, word die volgende persone tog uitgesonder vanweÃ© hulle kritiese deelname, kundigheid en samewerking: Professor D.P. Wessels ten opsigte van sy besondere kennis van federatiewe stelsels; Professor W.J. Vrey ten opsigte van sy baanbrekerswerk met betrekking tot die ekonomiese lewensvatbaarheidstudies van die Noord-Kaap - en Dr D.J.D. du Toit vir verdere navors:Lng in hierdie verband; Dr H. van Rensburg en mnr D. Potgieter van die ’ Departement van Streek en Grondsake te Pret;oria; Mnre W. H. N. Jordaan, A. Marais, P. de B. de villiers, D. F. Louw tesame met mnr E. Jooste van SOAK B ten opsigte van hulle positiewe meewerking, aanbevelings en veral administratiewe

hulpverlening; Aan die Noordwesters wat hulle hele hart op

die gedagte gesit het: Mnr A. H. Easton, sonder wie die

studie nooit â\200\230n aanvang sou geneem het nie; Mnre Frans van Wyk, Anton Burger, Jack Strauss en â\200\230Maans Nel- vir hulle onderskraging en Francois van Wyk vir sy raad en altyd teenwoordigende optimisme; Mnr Jan van Tonder wat bereid was om sy volle gewig in te gooi ten einde â\200\230n droom

verwesenlik te sien; Mnr Frans Hugo wat deurentyd die

â\200\234Niifdwester" as spreekbuis gebruik het om die

' streekregering- gedagte te verkondig; Mev Erina de Bruyn

vir haar hulpverlening ten opsigte van proef- en tikwerk:;
My dank ook aan my Vrou, Reinette, wat vanaf die begin met ongekende entoesiasme meegewerk het om die studie te

voltooi.

Ten slotte betuig ek my dankbare ootmoediging aan my Skepper

vir die talente aan my toevertrou.

JUNIE 1993

HOOFSTUX 1

STREEKOUTONOMIE AS STAATKUNDIGE MODEL VIR DIE "GROTER"

NOORDWESTE: KERNASPEKTE EN TOELIGTING

Die doel van hierdie navorsingstuk is eerstens om die haalbaarheid van die Noordweste as outonome staatkundige eenheid in die "Nuwe" Ssuid-Afrika te bepaal. Hierdie studie is dus Â©primÃ©r daarop gerig om die "Groter" Noordweste se lewensvatbaarheid aan die hand van die Staatkundige, Sosio-maatskaplike, Ekonomiese en Veiligheids "magsbasisse" van ’n soewereine en of

deelstaat te toets.

In die tweede instansie moet die grense van hierdie streekâ\200\231

-gedefinieer word. Hier is die uitgangspunt dat die huidige Noordwes-Kaapland grense asook die wvan Nobrdâ\200\224Kaap vaag en selfs nie aan die inwoners bekend is nie. vir doeleindes van hierdie studie word dit kortliks vasgestel volgens die gebiedsgrense Vvan die Namakwaland SDR, Noordweste SDR, Kalahari SDR, Diamantveld SDR, Beaufort-Wes SDR, Bo-Karoo SDR, Kamdebo SDR (in twee gedeel),

Benede-Oranje SDR en Weskus SDR (in twee gedeel).

’n Meer geografiese beskrywing is as volg: die wesgrens is vdie kuslyn wat strek vanaf die mond Vvan die Oranjerivier suidwaarts tot by Elandsbaai. Die suidelike grens strek ooswaarts vanaf Elandsbaai tot Dby Graaff-Reinet. Die oosgrens strek vanaf Graaff-Reinet tot by Colesberg en dan noordwaarts om Kimberley en Kuruman in te

sluit (Vryburg distrik en Bophuthatswana uitgesliuit). Dle

noordelike grens is die van NamibiÃ© en Botswana. Volgens die nasionale ontwikkelingstreke is dit gebiede 1, 2, 13, 14, 15, 16, 17, 18 en 19. (Sien verduidelikende kaart aan einde van hoofstuk 1.). Hierdie grense dien slegs as vertrekpunt om Noordwes â\200\224 Kaapland en Noord-Kaap â\200\231â\200\230n beter beskrywing te gee binne die konteks van die navorsing en is ook nie bedoel om voorskrywend te wees nie. Die huidige benaming van nNoordweste" het verder binne hierdie verband ten doel die huidige Noordwes-Kaapland en Noord-Kaap onder een naam sSaam te voeg en word die "Groter" Noordweste benaming ook gebruik om die streek se dgroter

omvang aan te dui.

Derdens moet ons onthou dat die Noordweste â\200\231â\200\230n bepaalde

. eiesoortigheid het ten opsigte van bevolkingsamestelling,

taal, kultuur, geografie, klimaat, landbou, ens.

Uiteraard beteken dit dat indien die streek wel outonoom lewensvatbaar is, die inwoners die verandering vanaf die huidige na â\200\230n nuwe grondwetlike bedeling moet goedkeur, voordat â\200\230n outonome deelstaat â\200\230n werklikheid kan word. Selfstandigheid moet dus deur die streek se inwoners bepleit en deur die streekleiers verder propageer word aom

die nodige verandering teweeg te bring.

Die inwoners van die Noordweste is alhocewel "yeelvolkig" ocorheersend Afrikaanssprekend en skep dit onmiddellik â\200\230n

sterk samehorigheidsgevoel wat in die res van suid-Afrika

ontbreek.

Die verskille tussen die 2 hoof bevolkingsgroepe, nl. Witmense en Bruinmense is meestal beperk tot die fisiese voorkoms, etlike klemverskille met betrekking tot die kulturele en is die verskille eerder ekonomies en

agtergeblewe van aard.

In vergelyking met die res van Suid-Afrika het die Noordweste â\200\231’n voordeel ten opsigte van Ggeografiese enersheid, heterogene beperktheid, religieuse agtergrond (Protestants), en skep hierdie gemene deler â\200\230n positiewe faktor tot outonomiteit. Met hierdie unieke eiesoortigheid as basis vir â\200\230n sinvolle naasbestaan is die potensiaal ten opsigte van ’n eie streekregering â\200\231â\200\230n

werklikheid.

Alhoewel hierdie navorsing ten doel het die lewensvatbaarheid van die Noordweste te bepaal, moet onthou word dat dit steeds â\200\231â\200\230n akademiese studie is en dat dit hanteer word vanuit die institusionele benadering soos van toepassing in vakwetenskaplike navorsing in die

politieke wetenskap. Die menings in hierdie s

van die skrywer en nie van’die.projekleier ni benadering, aan die einde van die dag beperk tot die analitiese vergelykende, met die outonomie gedagte slegs

as vertrekpunt.

HOOFSTUK 3

A e

STREERREGERING AS VERTREKPUNT TOT EFFEKTIEWE EN

L A A e â\200\224

AANVAARBARE STELSEL VAN REGERING VIR SUIDâ\200\224-AFRIKA

INLEIDING

In wese stem al die Dbelangrike rolspelers oOp die
| Staatkundige terrein in Ssuid-Afrika saam dat G ;!
streekbenadering die mees realistiese wyse is waarop die
diversiteit en uiteenlopende belange binne die Republiek

wvan Suid-Afrika hanteer kan word.

Die belangrikheid van â\200\231â\200\230n sterk streekregeringstelsel in ’n
nuwe Suid-Afrikaanse grondwetlike bedeling mag dus nie
onderskat word nie. Die wyse waarop dit bereik moet word
’en toegepas behoort te word, is die grootste geskilpunt.
Saam met magsdeling versus magsoorname en die beskerming
van minderhede, is sentralisasie versus desentralisasie

dan ook â\200\230n geskilpunt. (De Villiers, 1992: vii).

Wwaar die regering en ander vennote van mening is dat sterk

streekregering in â\200\230n gedesentraliseerde staatsbestel
absoluut noodsaaklik is vir suid-Afrika met sy eie unieke
kenmerke en behoeftes is die ANC en van sy bondgenote
eweneens van mening dat â\200\230n sterk Ã©â\200\230esentraliseerde
staatkundige bedeling noodsaaklik isb’. Hieruit is dit
duidelik dat die motivering vir â\200\231â\200\230n sterk streekregering
getoets behoort te word aan die mees suksesvolste vorm
van sodanige regering, naamlik die federatiewe

staatstelsel.

. MET ANDER WOORDE â\200\230N FEDERASIE GEDAGTE WORD NIE VOORGESKRYF = NIE, OMREDE DIT SEKERE NEGATIEWE KONNOTASIES BY SEKERE MENSE WEK, MAAR KAN EERDER GEsÃ© WORD DAT 'N GEDESENTRALISEERDE STREEKREGERINGSTELSEL WAT SEKERE

FEDERATIEWE KENMERKE HET, VOORGESTAAN WORD) .

DIE DOEL VAN STREEKREGERING

Daar is - n wÃ©reldwye nyging na gedesentraliseerde stelsels - (na sterk streekregering) . Veral in lande waar daar vantevore â\200\231n outokratiese stelsel was, word daar ondermeer van sterk streekregerings gebruik gemaak om Dbeter demokrasie te bewerkstellig. Gedesentraliseerde lande blyk oor die algemeen ook ekonomies meer suksesvol te Qees as gesentraliseerde lande. Dit was Jjuis ook van

die sterk gesentraliseerde stelsels in Oos-

Europa wat nie die toets van die tyd kon

deurstaan nie en tot ekonomiese agteruitgang

gelei het.

Sterk streekregering in â\200\231â\200\230n gedesentraliseerde

I

staatsbestel;

bevorder politieke stabiliteit en betrek
e o T e â\200\224
[ )

politieke groeperinge oor â\200\230n wye spektrum by die

R

verskillende regeringsprosesse in die land;

bevorder demokrasie en 1is inderdaad ook â\200\230n

Jâ\200\224

â\200\224â\200\224

belangrike demokratiseringsinstrument;

N

bevorder openbare deelname aan die politieke- en

besluitnemingsprosesse;

bring regering en die verkose verteenwoordigers

nader aan die mensÃ© op die grond .en betrek

MR

. e â\200\224â\200\224â\200\224.
kiesers by streekverwante aangeleenthede;

pevorder kommunikasie tussen mense en regering
N

en skep inderdaad ook ’n beter begrip by mense

oor wat die regering doen.

Streekregering kan die verskeidenheid en
et i3

diversiteit in ons land, wat redelik algemeen as

maliteit aanvaar word, beter hanteer. Ditv
gee aan â\200\231â\200\230n streek die geleentheid om sy eie
behoeftes en karakteristieke ten volle tot hulle
reg te laat kom. Dit kan egter nie net die
behoeftes van verskeidenheid hanteer nie, maar

ook die van eenheid.

Dit ontlont konflik op sentrale vla onder
andere omdat dit magsentralisaÃ©ie.voorkom. Alle
mag is nie gesenti'eer op sentralÃ© vlak nie sodat
die totaal-ocorheersende behoefte nie is om die
mag op sentrale vlak te bekom nie. Die

aspirasies van minderhede kan ook goed Â©OP

streekvlak hanteer word en daardeur kan selfs
etniese konflik en spanning beperk word. Streke
kan beleid aanneem wat hulle eie Dbesondere

behoeftes beter pas.

Dit lei tot meer effektiewe sosio-ekonomiese
oS â\200\224 .

f .
ontwikkelingsprogramne, en ook tot die beter

feemse

bestuur van nasionale ekonomiese programme.

â\200\224â\200\224â\200\224

Streekleiers is beter geplaas om behoeftes te

jdentifiseer en aan te spreek, en ook om

o˜

et

hulpbronne te ontgin. Menslike
â\200\224 " AJA
P tomeee onmâ\200\224
ontwikkelingsprogramme vereis normaalweg
desentralisasie maar ook kordrdinasie. Daar is
ook ’n balans nodig tussen nasionale

ontwikkelingsprogramme en streke se eiesoortige

behoeftes en vereiste.

Dit kan tot verhoogde ekonomiese effektiwiteit
T e, IS
en verbeterde administrasie aanleiding gee. Dit
dra ook gewoonlik by tot meer effektiewe

pesluitneming en hantering van probleme. pit

verbeter oor die algemeen die kwaliteit van die

administratiewe, tegniese en politieke leierskap, en dra daardeur Dby tot meer effektiewe regeringsprosesse. Streektrots en-

samebinding kan die onderbou vir ekonomiese

ontwikkeling verskaf.

3Â«3

25

Daar moet aan die ander kant ook onthou word

dat daar inderdaad ook

’n belangrike behoefte

PP Pâ\200\224
2 TR ST
fananu

streekverskille nie

/ is vir nasionale eenheid en nasiebou. Daarom

Jâ\200\234’// Toet diversitelt en
L 3
ocorbeklemtoon word nie;.
nodig.

DIE AANTAL EN AFBAKENING VAN STREKE

3.8 .1 GRENSAFBAKENING

’n Balans bly steeds

Die belangrikste rolspelers aanvaar dat die

huidige nege ekonomiese ontwikkelingstreke as

vertrekpunt vir die grensafbakening vir streke

kan dien. Aanvanklik het sommige persone

gemeen dat die PWv-streek in twee gedeel moet

word omdat hy ekonomies

dan lei tot 10 streke.

te sterk is. Dit sou

Dit word egter nie meer

as â\200\230n praktiese voorstel beskou nie. Die ANC

aanvaar ook die ekonomiese ontwikkelingstreke

as basis maar maak voorsiening vir â\200\230n tiende

streek deur die Oos-Kaap in twee te verdeel en

’n nuwe streek wat bestaan uit die Transkei,

Cciskei, Griekwaland-Oos

en Grens (0Oos-Londen)

daar te stel. Die vraag kan egter gevra word

of die relatiewe swak streeksekonomie van die

Oos-Kaap Vverder verdeel kan word. Hierdie

streek het volgens die

ontwikkelingsbank van

e e e e s A setemn o

.

L

A 3Â¢

Suider-Afrika die grootste werkloosheid vaan

alle streke in 1989 gehad.

NORME

Die volgende norme kan as riglyne dien by die

afbakening van streekgrense:

Ekonomiese lewensvatbaarheid
(selfversorgenheid), gemeenskaplikhede en
interafhanklikheid, wat â\200\230n mate van ekonomiese

egalisasie kan insluit. Grotendeelse egalisasie

is egter nie moontlik nie en waar fiskale

outonomie nie haalbaar is nie, moet
interowerheidstoekennings gemaak word: aop..’n
voorafbeplande basis wat deur die grondwet

reguleer word.

Bevolkingsamestelling, -digtheid, -grootte en -

verspreiding.

Historiese grense en woonpatrone,

samehorigheidsgevoel.

Gemeenskaplikhede van belang, waaronder taal en

kultuureiesoortighede.

Beskikbare infrastruktuur.

Natuurlike hulpbronne en fisiese oorwegings, wat tot â\200\231â\200\230n beperkte mate ook oppervlakte kan

insluit.

Ekonomiese potensiaal

ontwikkelingsmoontlikhede.

Die aantal streekregerings moet uit n funksionele en koste oogpunt beperk word. Duplisering moet sover moontlik uitgeskakel word. Wanneer na die aantal streke gekyk word, is die nege ekonomiese ontwikkelingstreke (as vertrekpunt) reeds â\200\231â\200\230n groot verbetering op die bestaande sewentien owerhede, naamlik die 4 provinsies, 6 selfregerende gebiede, 3 eiesake-administrasies (besig om te verander), en die 4

TBVC-lande.

Verdere rasionalisasie is moontlik. Sterk voorbrand word in sekere kringe gemaak dat die Noord-Kaap (Streek B) gedeeltelik, (die Vryburg gedeelte) of in sy geheel, saam met die Wes-

Transvaal (Streek J) moet smelt, onder andere

ten einde te verseker dat die huidige

Bophuthatswana (met die uitsondering van

Thabanchu in die Vrystaat) in een streek 1lÃ©.
Dit sou dan die aantal streke na agt kon verminder. ondermeer omdat Streek G (Noord-Transvaal) ook ekonomies relatief arm is, is een van die voorstelle dat die Noord- en Oos-Transvaal bymekaar gevoeg moet word. Dit bring egter ook baie probleme en is daarom beslis nie

’n uitgemaakte saak nie.

Ander aanpassings aan die ekonomiese ontwikkelingstreke behoort ook oorweeg te word. Die vraÃ©g word byvoorbeeld gevra of die Pongola-omgewing nie by Natal/Kwa-Zulu (Streek

E) ingedeel moet word nie. Sekere buite-grense

van die PWV-gebied (Streek H) kan dalk aangepas

word en daar kan ook we.er gekyk word na die grense tussen die Wes-Kaap (A), Oos-Kaap (D) en Noord-Kaap (B). Ruimte moet ook gelaat word om in die toekons grensaanpassings van streekgrense te maak, indien die geaffekteerde streke dit versoek en die streekwetgewers die

wysiging steun.

NAAM

Elke streek moet oor â\200\230n naam (byvoorbeeld

Vrystaat en nie Streek C nie) en â\200\230n eie

selfstandige regeringstelsel beskik.

FUNKSIES VAN STREEKREGERING

Soos grense, is funksies vir al drie regeringsvlakke een van die aspekte wat in die nabye toekoms tot â\200\231n groot mate gefinaliseer sal moet word. Funksies en bevoegdhede, en daarom ook vermoÃ©&, kan inderdaad ook die afbakening van grense beinvloed. ondat ons â\200\230n gedesentraliseerde regeringstelsel voorstaan, is een van die belangrikste uitgangspunte die maksimale devolusie van funksie. Dit geld nie net ten opsigte van devolusie vanaf sentrale regering na streekregering nie, maar ook vanaf sentrale en

streekregering na die plaaslike regeringsvlak toe.

Enkele van die belangrike uitgangspunte by die bepaling

. van funksies, is die volgende:

pit is verkieslik dat streke se oorspronklike bevoegdhede en funksies in die grondwet uiteengesit

word. Trouens, beide die sentrale en streekregering

se funksies moet so volledig moontlik omskryf word.

Voorsiening moet uiteraard ook vir gedeeltelike bevoegdhede en funksies gemaak word. SO sou onderwys

en Gesondheid op al drie regeringsvlakke kan voorkom.

Streeksoutonomie veronderstel dat streekregerings die eksklusiewe gesaqg, wetgewende en afhandelingsbevoegdheid verkry oor daardie funksies wat aan hom toegewys iss Streekregerings kan egter ook op â\200\231n gedelegeerde basis ander funksies vir die

sentrale regering verrig. samewerking tussen streke

onderling en met die sentrale regering is te alle tye

nodig.

Saam met die toewysing van funksies, is die toewysing
van genoegsame eie finansieringsbronne ook
noodsaaklik. Elke streek moet sover moontlik beskik
oor â\200\231’n ekonomiese en fiskale basis wat omvattex.md.
genoeg is om hom in staat te stel om die redelike
behoeftes wat hy met inagneming van
streekomstandighede wil bevredig, te finansier. Dit

sluit uiteraard ook â\200\231â\200\230n streekbelastingbasis in.

Een van die vrae wat beantwoord sal moet word, is of
al die streke se funksies en bevoegdhede gelyk en
dieselfde moet wees . In sommige lande word
voorsiening gemaak vir â\200\230n 1lys funksies, waarvan â\200\230n
streek dan ook aanvra SO0S wat sy vermoÃ© toeneem.
Daar is egter ook baie te sÃ©d vir eenvormigheid met
dieh verstande dat ’n streek sekere van SY
bevoegdhede aan â\200\230n ander streekregering of aan die
sentrale regering kan opdra Vir hantering en .

afhandeling.

’Daar is sekere funksies wat tradisioneel hier en in
die buiteland sonder veel teÃ©spraak geag word as
sentrale regeringsfunksies, soos byvoorbeeld
Buitelandse Sake, Verdediging, Pos- en
Telekommunikasiewese, Nasionale Fiskale en MonetÃ©re
Aangeleenthede, Mineraal- en Energiesake, Mynwese en

Korrektiewedienste. Dan 1is daar funksies wat ook

algemeen geag word as streekregeringsfunksies soos byvoorbeeld Plaaslike Regering, Fisiese Streekbeplanning en -ontwikkeling (dit sluit verstedeliking en grondgebruik in), bepaalde kultuuraangeleenthede (biblioteke, museuns, sport, uitvoerende kunste, ens), en omgewingsaangeleenthede. Dan is daar ander funksies wat op beide en selfs al drie regeringsvlakke voorkom, byvoorbeeld Onderwys, Gesondheid en Vervoer. Tussen bogenocemde groepe is daar â\200\231'n groot grys gebied wat behoorlike ondersoek verg. Juis in tye soos hierdie is daar â\200\231'n geleentheid om baie fundamenteel na die toedeling van

funksies te kyk.

By daardie funksies wat op twee of drie regeringsvlakke hanteer word, behoort die sentrale regering nie by die uitvoering van funksies betrokke te wees nie, maar slegs by breÃ© beleidsbepaling, die

neerlÃ© van standaarde, kodrdinasie en monitering.

Daar moet veral nou in die oorgangsfase gewaak word dat daar nie sentralisasie binne die regeringstelsel plaasvind nie. As ons nou wil sentraliseer om bepaalde probleme oOp te los, sal ons baie moeilik by die onderhandelings.i:afel jemand kan oortuig dat â\200\230n gedesentraliseerde regeringstelsel meer voordele as

'n gesentraliseerde stelsel het.

As vertrekpunt kan moontlik oorweeg word dat streke

ten minste daardie funksies behoort te hÃ© wat die

provinsies destyds gehad het (onder andere Onderwys, Gesondheid, Paaie (vervoer), Plaaslike Regering, Natuurbewaring, Werke) plus funksies soos Kultuur, Welsyn, Streeksekonomiese aangeleenthede, Grondsake en Verstedeliking, PoliesiÃ©ring en sekere aspekte van

regspleging.

paar moet in gedagte gehou word dat die selfregerende gebiede en veral die TBVC-lande baie meer bevoegdhede

het as die provinsies.

OWERHEIDSTRUKTURE (WETGEWEND EN UITVOEREND)

Die vraag wat ook hier gevra behoort te word, is of elke streek toegelaat moet word om binne breÃ© riglyne neergelÃ© .in die grondwet, sY eie strukture en funksionering te bepaal na onderhandeling op st;reekvlak. Die alternatief is om â\200\230n eenvormige stelsel neer te 1&, maar dat voorsiening gemaak word vir uitsonderlike gevalle, SO0OS byvoorbeeld vir â\200\230â\200\231n Streek G (Noordâ\200\224Transvaal) wat met Venda, Gazankulu, Lebowa en die res van die gebied baie spesifieke kenmerke en behoeftes het. Genoemde riglyne

sal byvoorbeeld voorsiening maak vir die beskerming van

menseregte, die beskerming van nminderhede, gereelde en

geheime verkiesings, die algemene tipe kiesstelsel en verantwoordingdoening deur die uitvoerende gesag. Dit sal byvoorbeeld dus nie moontlik wees om binne â\200\231â\200\230n bepaalde streek nog steeds diskriminasie op grond van ras, kleur,

geslag of geloof te hÃ© nie. â\200\230n Streekopsie kan egter wel

vir selfbeskikking voorsiening maak. Trouens dit is
m

inherent tot die stelsel van outonome streekregerings.

Wat die wetgewende liggaam betref, sal bepaal moet word of dit uit een of twee huise moet bestaan. Waar â\200\231â\200\230n tweede huis op sentrale regeringsvlak (met streekverteenwoordiging daarin) absoluut noodsaaklik is, kan die vraag gevra word of ons byvoorbeeld nege streekregerings met twee huise kan bekostig, of dit

effektief kan wees en of dit werklik nodig is.

Die verkiesing vir die wetgewende liggaam sal waarskynlik op â\200\230n proporsionele grondslag wees. Die grootte van die liggaam sal bepaal moet word volgens die bepaalde kenmerke

van die streek en die bevolkingsgrootte en- verspreiding.

In die uitvoerende gesag moet voorsienipg gemaak word Vir magsdeling deurdat die paar grootste partye (alliansies) in die wetgewende liggaam proporsionele verteenwoordiging in die uitvoerende gesag het en die sterkste party nie alle mag het nie. Die grootte van hierdie strggkskabinet/uitvoerende komitee sal ook volgens praktiese en koste-effektiewe oorwegings bepaal word. Die voorsitter van hierdie liggaam (goewerneur/administrateur/Ã©erste minister) sou kon roteer df uit â\200\230n klein komitee bestaan 5f uit die sterkste partye

kom.

Oorweging moet ook gegee word aan die moontlikheid van
e S B RS TS P rrens "

Ã©abstreke (sonder eie administratiewe liggame) en aan

T T

ander beskermingsmaatreÃ©ls vir minderhede. So sou

~__â\200\224â\200\224--â\200\224â\200\224â\200\224â\200\224N~__â\200\224â\200\224f â\200\224

TR PR e ILERL R L R R

byvoorbeeld voorsiening gemaak kan word vir verhoogde meerderhede of â\200\230n veto vir wetgewing wat oor

moedertaalonderwys gaan.

3.6 OPSOMMING

Die belangrikste oorweging met betrekking tot streekregering in suid-Afrika is dat dit histories

realisties en ekonomies â\200\231â\200\230n mate van lewensvatbaarheid moet

hÃ© om staatkundige mondigheid te bereik.

@

HOOFSTUK 4

POSISIE VAN DIE NOORWESTE TEN OPSIGTE VAN STAATKUNDIGE EENHEID

4.1

INLEIDING

Gesien in die 1lig van die federatiewe gedagte is streekoutonomie vir die "Groter" Noordweste nie slegs â\200\230n strewe na die onbereikbare nie, maar â\200\230n gegewe moontlikheid met vele positiewe raakpunte. Om egter werklik die gedagte van streekoutonomie in sy volle konteks te ontleed en op die Noordweste van toepassing te maak, is daar sekere kriteria waaraan voldoen moet word

ten einde â\200\231â\200\230n gesonde staatkundige benadering te kan volg.
KRITERIA VAN BELANG VIR DIE "GROTER" NOORDWESTE

vir eers moet â\200\231â\200\230n streek ruimtelike (geografies) en kulturele (taal, kultuur, eiesoortigheid) integriteit besit. pDit wil sÃ©& dat â\200\230n streek â\200\230n aanvaarbare eenheid moet wees vir doeleindes van kommunikasie en

gemeenskaplike dienste soos onder meer

watervoorsiening, gesondheid, veiligheid, ens.

Kultureel moet die mense van die streek ook in hulle belangstellings nader aan mekaar voel as aan ander

mense elders;

Ten tweede moet die streek die ekonomiese potensiaal hÃ© om sy bevolking te kan dra (Daarsonder sal sy sinvolle eiesoortigheid tot â\200\230n groot mate aan bande

gelÃ© word):

e 4 2r8ep?

< //
zrird

NeC Agin ˜21-F TFE

LRI TP

/Wq â\200\224 <2/ R

â\200\230/JW%

e

e

e

&51/7â\200\231

?f

\

Vv

36

Ten derde moet die mense en organisasies en
gemeenskappe van die streek self baie duidelik
jdentifiseer watter dienste en beheerfuni(sies deur SA
regsinstellinge oor hulle gebied, waaroor hulle
â\200\230regstreekse politieke gesag uitoefen, gelewer moet

word;

vVierdens moet die mense en organisasies (veral die
sakesektor), duidelikheid verkry oor die vermoÃ© van
die streek om aan sY streekregering die nodige
finansiÃ©le en administratiewe hulpbroï¬\201ne te verskaf

om sy regeringsfunksies doeltreffend te verrig:

Ten vyfde moet die rede vir die ontstaan van hierdie
behoefte aan â\200\231n streekregering duidelik wees en
inspirerend. 1In hierdie verband is die taal wat die
Noordwesters praat, naamlik Afrikaans, sekerlik die

belangrikste kriteria vir outonomie;

Sesdens moet die streek se inwoners na die stembus gaan om hierdie staatkundige verandering polities te toets. (Indien ons aanvaar dat die res van Suid-Afrika ook oor â\200\230n nuwe grondwet sal moet stem, kan die uitslag van sodanige streekstemmning â\200\230n gewelditi;e

stukrag aan die federatiewe gedagte gee).

(SINVOLLE BETEKENIS AAN â\200\230N OUTONOME NOORDWESTE KAN DUS SLEGS

DEUR DIE INWONERS SELF VERLEEN WORD)

Wasxeer ons hierdie internasionaal aanvaarde kriteria van. toepassing maak op die Noordweste, word die volgende maatstawwe

van belang:

- Die Grondwetlike oorweging moet realisties en lewensvatbaar wees anders 1is die staatkundige fundering tot mislukking gedoem. Die historiese grense asook die staatkundige werklikheid moet getoets word aan die realiteite van â\200\230n groter S.A. Daar moet dus deur middel van ’n stemning van die inwoners tot sodanige "onafhanklikheid" oorgegaan word en moet die antwoord â\200\231â\200\230n duidelike "ja" wees vVir outonomiteit. Die streek moet oor sy eie Grondwet beskik binne die raamwerk van â\200\230n

oorkoepelende Nasionale Grondwet.

- Kiesdistrikte binne die streek sal afgebaken moet word en sal die huidige SDR-gebiede dalk as die maatstaf kan dien. Die vorm van Wetgewende, Uitvoerende en Regsprekende-gesag moet uitgestippel word en â\200\230n enkele hoofstad sal bepaal moet word. Die vorm van kiesstelsel, naamlik proporsioneel of meerderheidsverteenwoordiging sal vasgestel moet word. (Politieke instellings binne Party raamwerk moet nie as die maatstaf dien vir staatkundige

ontwikkeling nie).

Eerder moet die klem geplaas word op die behoefte van â\200\231â\200\230n bepaalde gebied se mense en die werklike realiteite moet

sinvol en prakties die verdeling van gesag bewerkstellig.

4. b ERONOMIESE KRITERTIA

Neem ons die huidige SDR-gebiede en ontwikkelingstreke as vertrekpunt Vvir ekonomiese ontwikkeling binne die Noordweste, is daar verskeie kriteria wat wvan uiterste

belang is vir ekonomiese onafhanklikheid:

- Die ekonomiese en ontwikkelingslewensvatbaarheid wvan die Noordweste is in â\200\231â\200\230n groot mate afhanklik van die res van S.A. Die streek sal nie oornag fiskaal kan wegbreek van die bestaande orde nie en moet die antwoord 1lÃ© op diÃ©

terrein van lewensvatbaarheid en nie "onafhanklikheid";

- Die streek het min mense en het dus onmiddellik ’n negatiewe ruimtelike besetting van grondgebied. Hierdie . gegewe norm moet egter nie as alleenstaande in â\200\230n negatiewe lig gesien word nie. Die interafhanklikheid van ontwikkeling binne die streek, sowel as die befondsing vanaf die Sentrale regering sal as teenvoeter dien vir â\200\231â\200\230n

lae bevolkingsbesetting;

- Indien die streek oor minder fondse as die res van die ander streke (federasies) peskik, beteken dit nie dat hy cor minder funksies moet beskik nie. Die norm is sy outonomiteit en nie sy ekonomiese mag nie. Objektiewe finansiÃ©le maatstawwe sal egter as een van die boustene tot outonomiteit tot â\200\230n mate moet bepaal of die streek

ekonomies lewensvatbaar is, aldan nie;

- Die huidige ekonomiese stand van sake in die Noordweste

sal veel eerder op â\200\230n outonome staat betrekking hÃ© as op

â\200\230 die huidige. Met ander woorde na outonomiteit sal die

â\200\224â\200\224â\200\224 –

hele ekonomiese, fiskale en'sakeverdeling herstruktureer
S Ny ? ; d
om intern na die streek om te sien. Huidiglik vorm die

â\200\224

Noordweste deel van S.A. en is die ekonomiese ontwikkeling

interafhanklik van wat nasionaal gebeur. Met â\200\231â\200\230n eie

streekregering keer die hele ekonomie homself na binne en

word vanaf die administratiewe tot die implimentering van

fiskale/finansiÃ©le maatstawwe, beoordeel aan die streek se

eie behoefte:;

Laastens beskik die Noordweste alreeds oor â\200\230n uitgebreide eerste wÃ©reld fisiese en finansiÃ©le infrastruktuur. Vanaf kommunikasie tot by bestuurskundigheid is daar sterk grondslag Vir ekonomiese welvaart. Die ekonomie is .markgebaseer en alhoewel die gebied groot en die bevolking relatief klein is, is die verhouding van werksgeleenthede tot hulpbronne beter versprei as in enige ander streek in Suid-Afrika. Die ˜streek beskik oor enorme natuurlike hulpbronne (Landbou en Grondstowwe) en tesame mnet die moontlikheid van uitgebreide handel met ander streke, bied dit goeie beleggingsmoontlikhede. Sekere ekonomiese aanpassings sal uiteraard gedoen moet word en die ekonomiese veiligheidsnet van Suid-Afrika sal die Noordweste dwing om na sy eie beleggingsmoontlikhede te

kyk (SAKE RAPPORT, 1993 23]

DIE "WIL" VAN DIE STREEK SE INWONERS

Die belangrikste kriteria vir streekregering is egter nie

die staatkundige of die ekonomiese Sy nie; Die wil van

die streek se mense om hulle eie staat ekonomies

lewensvatbaar te maak, sal laastens dien as waarborg tot

ekonomiese lewensvatbaarheid en vooruitgang.

Die inisiatief tot â\200\230n outonome Noordweste sal verder kennis moet dra van die nasionale gevoel in S.A. sowel as binne streeksverband. Internasionaal was dit Jjuis hierdie miskenning van bevolkings en groepe se eie behoeftes wat aanleiding gegee het tot anargie. Indien die streek se mense egter voel dat hulle wel â\200\231n outonome deelstaat wil hÃ©, (dit goedkeur deur middel van â\200\230n referendum), die streek as ekonomies lewensvatbaar sien, kan die beweging tot outonomiteit tot sukses gevoer word. n /N GROOTSE

BEWEGING VIR DIE TOTSTANDKOMING VAN ’N STREEKGEORI&NTEERDE

. FEDERALE BESTEL MOET IN DIE STRATE BEGIN EN MOET GELEI

WORD DEUR STREEKPERSOONLIKHEDE" (LOMBARD, 1992 :28).

Hierdie standpunt dink ek moet as die uitgangspunt dien vir die inwoners van die Noordweste. Die navorsings-resutaat sal verder geen bydrae lewer indien die inwoners nie self â\200\231n voetsool beweging op tou sit nie. Die streek se leiers moet hierdie belangrike ontwikkeling self begryp

en verkondig om werklik resultate te sien.

Hierdie beweging moet egter nie-polities gefundeer wees eâ\202¬n geensins dien as nalleenreg" gedagte nie. Die streek se unieke Afrikaanse-karakter moet as grondslag dien en nie die "Blanke-Afrikaner" gedagte nie, want dan verval ons

maar net weereens tot die huidige grondwetlike krisis.

Die ontwikkeling van â\200\230n sterk outonome streekregering in
’n gedesentraliseerde staatsbestel behoort vir die
"Groter" Noordweste â\200\230n saak van uiterste belang te wees en
moet die bereiking van die ideaal nou alreeds â\200\231â\200\230n aanvang

neeme.

STAATKUNDIGE EENHEID VIR DIE "GROTER" NOORDWESTE

Inleiding

Streekoutonomiteit staan in die brandpunt van die Suid-Afrikaanse opset omrede dit duidelik is dat die huidige grondwet nie aan die behoeftes voldoen nie. Soos die federatiewe gedagte ontwikkel het, het die behoefte ontstaan tot outonome Streekregerings. Die unitÃ©re een-man-een-stem gedagte van die ANC voldoen nie aan die behoeftes van die Noordweste nie. Die kanse om sukses te behaal met â\200\230n streekregeringstelsel is dus groter as met of die huidige of die ANC-model. Histories is die Noordweste nie bekend met die

federatiewe stelsel nie, maar met die toekoms

in gedagte is dit ’n moontlike funksionele

staatsvorm wat ondersoek behoort te word. Huidige bewegings in Natal en Bophuthatswana dui daarop dat genoemde gebiede streekregerings, met federatiewe of konfederatiewe kenmerke voorstaan. Met n mate van

variasie kan die Noordweste " vanweÃ© sy

geografiese voorkoms maklik as outonome streek funksioneer. Die politieke rypheid is aanwesig, die nyilÂ® van die inwoners tot sodanige verandering bestaan en is dit slegs die vorm van outonomiteit wat vasgestel moet

word.

Die uitgestrektheid van die "Groter" Noordweste

(beslaan ongeveer *n kwartvan Suid-Afrika se

oppervlak) tesame met die lae bevolkingsdigtheid sal uiteraard die uitvoerende gesag besonder peivloced. Die keuse van staatkundige eenheid en die vorm van funksie wat die owerheid sal aanneem kan slegs deur die inwonÃ©rs bepaal word. Die streek is uniek en sal sy eiesoortige karakter in aanmerking geneem moet word by die skrywe van

die grondwet.

Modelskepping

Uit voorgaande blyk dit duidelik dat die Noordweste wel die moontlikheid het een van die streekregerings te vVorm pinne â\200\230n veranderde Ssuid-Afrika. Die afbakening van gebiedsgrense en vorm Vvan regering sal beperk word tok

Nasionale besluitneming en bevolkingskeuse.

Die kern van â\200\230n outonome Noordweste sal beperk wees tot sy huidige identiteit sonder die

afstaan van grondgebied aan aangrensende

v o â\200\224â\200\224â\200\224 mtewer s = o

gebiede wat heeltemal onaanvaarbaar 1is. Met ander woorde, historiese streesamehorigheid moet deurgaans gevolg word en moet huidige Landdrosdistrikte, Streekdiensteraad gebiede en Ontwikkelingstreke as riglyn dien ten einde die gebied se karakter ten volle te laat behou en

uit te bou.

staatkundige eenheid vir die Noordweste behels

kortliks die volgende:

Die regeringsvorm moet demokraties en proporsioneel

verkose wees;

Die gebied moet groot genoeg wees ten einde administratief, funksioneel en uitvoerend na homself

te kan omsien;

Die gebied moet ’n geografiese gebied sonder

losstaande eenhede wees;

Alhoewel die gebied se bevolking klein is, moet die bevolkingverspreiding in verhouding met die

ekonomiese bedrywighede gesien word;

Die afgebakende gebied sal as sulks deur die inwoners

aanvaar moet word en hulle belange primÃ©r dien;

Die gebied moet nie gevorm word ten einde â\200\230n bepaalde politieke party of belangegroep se behoeftes te pas

nie;

- Die gebied moet indringend kyk na bewese modelle van federatiewe regeringsvorme om daardeur gestalte te

gee aan sy eie unieke karakter;

- Word bogenoemde getrou nagevolg kan die Noordweste â\200\231â\200\230n

eie trots tot nasiebou ontwikkel.
4.5:3 BEHOEFTE, DOELSTELLING EN FUNKSIE
Behoefte

Die nastreef van streekfegering in die Noordweste is â\200\230n gegewe werklikheid en word die pestaan nie meer bevraagteken nie. vir die inwoners is dit egter belangrik dat hulle behoefte ten opsigte van â\200\230n eie identitiet soverre moontlik deur die nasionale leiers besef en in â\200\230n toekomstige grondwet ingeskryf

word.

’ Kernaspekte ten opsigte "Behoefte" is dan die

volgende:
- Afrikaans as amptelike taal; SchV/zs’ {;]/ Z(/’ï¬\202(
TIPS â\200\224â\200\224â\200\224
- Eie grondgebied met definitiewe grensafbakening;
- Eie karakter in Nasionale Grondwet ingeskryf:;
- Eie reginstellings:;

- Soewereiniteit binne nasionale eenheid maar ook

internasionaal erken;

Doeltreffende administrasie.

Doelstelling

Die welvaart van die inwoners tree hier
duidelik na vore as die belangrikste maatstaf.
Dit behels nie alleenlik stoflike welvaart nie
maar ook die bevrediging ten opsigte wvan

nasionale karakter.

sonder â\200\231â\200\230n ware demokrasie Kkan die openbare

meedoening in die besluitnemingsproses tot niet

gaan. Konsensusbesluitneming moet deurgaans
die toets van ware demokrasie wees omrede die
streek nie homogeen in bevolkingsamestelling is
nie. Vrye ondernemings moet die toets van
ekonomiese onafhanklikheid van aangrensende
streke deurstaan. Dit sou egter nie haalbaar
wees indien die owerheid binne streekverband
nie die nodige befondsing doen en doeltreffende
ontwikkelingsprogramme loods nie. Die koste
van die oordraging van regeringsfunksie (vanaf
nasionale na streek) moet bekostigbaar vir die
Noordweste se inwoners Wwees; om met â\200\230n
geweldige skuldlas â\200\230n eie streekkarakter te
ontwikkel sal â\200\230n dempende effek op die streek

plaas.

Funksie
vir die inwoners van die Noordweste 1is dit

pelangrik dat die funksie van die streek vanf

owerheidsweÃ©& tot op grondvlak vertroue, vrede en welvaart moet bevorder. Op die staatkundige terrein moet die funksie kortliks die volgende

behels:

Magte toegeken binne streeksverband moet

. permanent wees;

Eie administrasie sonder inmenging van Nasionale

regering;
Die verhouding tussen streeks- en nasionale regering moet volgens konsensus en

internasionale maatstawwe wees en nie afgedwing word deur die nasionale regering nie. (De

villiers, 1992: 2):

Binne streeksverband sal algemene owerheidsfunksies soos tans uitgevoer die

volgende wees:

streekverteenwoordiging op Nasionale vlak;

Plaaslike bestuursverteenwoordiging op 2de vlak regering (moontlik kan die Streekdiensterade wat Munisipaliteite en Plattelandse owerhede insluit), die funksie van die huidige

Provinsiale Rade oorneem.

il (S e e i S e daa e e oo . . e =S

Streeksontwikkeling in sy breÃ© gesien.

Oop die ekonomiese terrein moet die funksie

cerstens na die stoflike welvaart van die

inwoners omsien:

Die nasionale ekonomiese beleid (fiskaal en

administrasie ingesluit) kan hier die toon
aangee maar die streeksoutonomie moet
onafhanklik sy eie monetÃ©re en fiskale beleid

kan volg.

Tweedens moet die plaaslike owerhede eie
belastings kan hef om uitvoering te kan gee aan

streeksbehoeftes. Die streek moet primÃ©r aan

23â\200\224 w

eie behoeftes Kkan vÃ©idoÃ©n voÃ©fÃ©af_â\200\234ï¬\201Ã©Ã©ionaiÃ©

g
belang bevredig kan word.
- |}

Die volgende funksies is van belang:

Streeksontwikkeling in sy geheel

Vervoer en water

Toerisme

Openbare werke

Finansies

Belastings gevorder deur die sentrale regering
en oorgedra aan streekregering vVvir spesifieke
aanwending en belasting gevorder deur
streekregering;

L.andbou, Mynbou, Vissery, Nywerhede, Bosbou;

Justisie

Kommunikasie (TV, Radio)
Infrastruktuurskepping (Behuising, verstedeliking, grond)

Nasionale Parke en ontspanningsgeriewe.

Op die Sosio-Maatskaplike terrein 1is die Noordweste se menslikehulpbronontwikkeling en aanwending die maatstaf van onafhanklikheid van die Nasionale regering. Alhoewel die streek se inwoners tot â\200\231â\200\230n groot mate ongeletterd en onopgelei is, kan dit oor â\200\230n periode van 10 - 20 jaar reggestel word indien die streekowerheid daadwerklik optree die agtergeblewende gemeenskappe op te hef. Omrede die gebied hoofsaaklik plattelands is, skep dit inderdaad probleme ten opsigte van gesondheid en maatskaplike dienste. Die voordeel is egter dat die | platteland nie aan ˜die verstedelikingsproses blootgestel is nie en

_probleme tot â\200\230n groot mate uitgestryk kan word.

Funksies op die gebied is die volgende:

Gesondheidsorg (hospitale, geneeshere,

verpleegsters, opleidingshospitale)

Uitbreding van klinieke

Maatskaplike dienste

onderwys en Opleiding (klaskamer-voorsiening, meer onderwysers, beter toerusting,

behoefteopleiding)

Beter behuising (gekoppel aan die behoeftes van die gemeenskap)

ontspanning en Kultuur binne gemeenskapsverband

Op die veiligheidsterrein is die funksie beperk tot die mate waartoe outonomiteit begrens sal word. Indien die streek â\200\230n federasie binne die groter geheel vorm word die funksie die

volgende:

Beveiliging van gebied se inwoners

Doeltreffende polisiÃ©ring

Effektiewe kodrdinasie tussen Nasionale en Streekpolisiemagte

Instandhouding van militÃ©re infrastruktuur

Beheer van kommandoâ\200\231s

Samewerking tussen verskillende

veiligheidsinstansies ten einde die groter S.A.

doeltreffend te beveilig en te beskerm.

OPSOMMING

Met die skryf van hierdie studie is daar deurgaans gepoog om die eiesocortigheid van die gebied pertinent te beklemtoon. vanaf die vestiging van die veeboer in die gebied tot vandag, is daar â\200\230n duidelike plattelandse karakter wat uniek is in Suid-Afrika. Die

inwoners van die streek het alreeds n

â\200\230 samehorigheidsgevoel en is dit nie nodig om

ontwikkel te word nie.
- Afrikaanse Karakter
Die eie Afrikaanse karakter is seer sekerlik

die hoofbron van inspirasie tot die vorming van

’n outonome streek. Volgens die RGN se

Taalatlas (1990), is die Noordweste ocorwegend
Afrikaanssprekend. Met die uitsondering van
â\200\230 die Noord-Kaap Mynbougebiede en Kimberley-stad
is die gebied se inwoners 80%

Afrikaanssprekend. Die Noordweste is dus die

enigsfe gebied binne Suid-Afrika â\200\230wat

Staatkundig nie â\200\230n stryd hoef te voer oor die

taalmedium nie.

- Kuiturele karakter

Alhoewel die gebied deur witmense en bruinmense
â\200\230 bewoon word, is die kulturele samehorigheid as
gevolg van die taalmedium die primÃ©re boustof
tot nasieskap. Die streek se inwoners is
verwesters en is die werklike kulturele
verskille nie so groot dat eenheid nie
bewerkstellig kan word nie. Met Dbeter

opvoeding en die uitskakeling van ekonomiese

klasseverskille kan die twee groepe nog nader

aan mekaar beweeg.

Nasiebou

Binne hierdie streeksverband gedagte het die

Noordweste as gevolg van sy taalmedium,
Christelike karakter en eiesoortige geskiedenis
alreeds die regte wisselwerking tot nasieskap.
Dit is 9juis laasgenocemde wat tans in Suid-
Afrika â\200\230n onmoontlikheid is en daarom is
hierdie â\200\231n unieke geleentheid wat die inwoners

van die streek nie kan laat verbygaan nie.

-

HOOFSTUK 5

POSISIE VAN DIE NOORDWESTE TEN OPSIGTE VAN DIE EKONOMIESE,

SOSIO-MAATSKAPLIKE EN VEILIGHEIDS TERREIN

INLEIDING

In die konteks van â\200\230n outonome staat is die ekonomie met alles wat dit behels die basiese kriteria of â\200\230n streek werklik outonoom kan staan en ekonomies lewenskragtig kan

wees.

Die streek se ekonomie is hoofsaaklik op mynbou en landbou aangewys. Beide is primÃ©re sektore wat baie gevoelig is

vir hulle ruilvoet van inset- teenoor uitsetpryse. â\200\230n

. Groot deel van die insetpryse sSoo0S die van energie,

vervoer, masjienerie en kunsmis asook produsentepryse sSo0O0S die van vleis en akkerbou is afhanklik van faktore buite

die streek.

Die prys van meeste mynbouprodukte word weer hoofsaaklik

deur die internasionale mark beinvloced.

As gevolg van die streek se uitgestrektheid en lae bevolkingsdigtheid is die verhouding van hulpbron tot werkverskaffing van kardinale belang vir suksesvolle

ekonomiese groei.

Teen hierdie agtergrond word die bevolkingsgegewens (menslike hulpbron) onder ekonomie behandel en nie onder

die sosio-maatskaplike.

MENSLIXKE HULPBRON GEGEWENS

Die lae bevolkingsdigtheid van die streek stel geweldige eise aan die ekonomie in sy geheel. Die leefbaarheidspotensiaal word egter nie negatief beinvloed vanweÃ© die lae bevolkingsdigtheid nie. Die relatief klein pevolking is byvoorbeeld â\200\231n voordeel ten opsigte van verstedeliking en sal dit minder eise aan die owerheid " stel. Volgens statistieke het die witmense in die gebied vanaf 1985 redelik konstant gebly met min verstedeliking. Ten opsigte van die bruinmense word â\200\231â\200\230n geleidelike mate van verstedeliking waargeneem en 1is die bevolkingsgroei matig. Die swart bevolking toon egter veral in die Noord-

Kaap gedeelte van die Noordweste â\200\231â\200\230n aansienlike toename in

getalle en verstedeliking.

Kortliks die volgende:-

Die blanke bevolking op die platteland toon â\200\230n afname (mate van verstedeliking);

Die kleurlingbevolking groei teen â\200\231n koers van 2,03% per Jjaar;

Die getalsafname van swartes gedurende 1970 - 1985 is opvallend;

Natuurlike aanwas in aanmerking geneem was daar ’n beduidende migrasie van blankes en swartes

uit die streek.

Die totale bevolking van die gebied word op *

L,! miljoen bereken. (Vergelyk dus goed met

internasionale state soos Swaziland, Botswana,
NamibiÃ© en deelstate in die VSA soos Wyoming,

Montana, Utah en Nevada).

OPSOMMING

omdat die blanke bevolkingsgroep â\200\230n belangrike rol as ondernemers en werkgewers speel het hul getalsafname ekonomiese implikasie vir die streek;

Die eindresultaat is dat dit die kwaliteit wan

lewe van dorpe nadelig beinvleod (VREY, 1988 :

16):

Omrede die verstedelikingsproses stadiger
R â\200\224

geskied as byvoorbeeld in die Wes-Kaap kan

infrastruktuurvorming beter beplan en

v

maatskaplike dienste tred hou met die proses.

=,

STREEKEKONOMIE

Die ekonomie van die Noordweste is klein in vergelyking met die aangrensende streke. Dit is hoofsaaklik geskoei

op sy primÃ©re hulpbronne, landbou en mynbou en die

.dienstesektore soos handel, vervoer en finansiering asook

die owerheidsektor (DU TOIT, 1992 :6).
5:3.1 Landbou

Die gebied is in sy geheel semi-woestyn en het
dus natuurlike beperkinge. Water is egter wel
volop te wete uit die Vaal-, Oranje- en

Olifantsrivier.

Landbou het oor die afgelope 20 jaar redelik
konstant gegroei as gevolg vVvan veral die
besproeiingsgebiede wat akkerbouprodukte en
veeteeltproduksie aangehelp het. Die streek
het inderwaarheid â\200\231â\200\230n korporatiewe voordeel op
die gebied van landbou in vergelyking met ander

ontwikkelingstreke. (DU TOIT, 1992)

Alhoewel die gebied oor n goed
gediversifiseerde landboubedryf .'beskik _kan
besproeiingsgebiede uitgebou word. Die gebied
beskik reeds oor aansienlike oppervlaktes onder
besproeiing. Die Vaalrivierstelsel beloop
47,547 = he, terwyl die Oranjerivierstelsgl
ongeveer 50,000 ha en die Olifantsrivier 35,000

ha bedien (SOAK dokument, 0117 F/49 :3).

Verdere toevoegings van grond en uitgebreide
besproeiingstegnologie kan die gebied verder
ontwikkel. Die insluiting van die

Oolifantsriviergebied met sy * 720 aktiewe boere

sal â\200\230n geweldige hupstoot aan die gebied gee.
Vredendal as groeipunt en ekonomiese gesonde
dorpe soos Clanwilliam en Citrusdal bygereken

kan baie vir die landbou beteken.

Die veeteeltbedryf gaan jare mank aan werklike
groei as gevolg van droogtes. Dit bly egter â\200\234n
belangrike staatmaker ten opsigte van
vleisvoorsiening, arbeid en sekondÃ©re

nywerhede.

Die geskiedenis van die Noordweste is gekoppel
aan landbou en bly dit die primÃ©re ekonomiese
vertrekpunt. Met genoegsame tegnologie en
owerheidsteun kan landbou verder ontwikkel om

sy volle potensiaal te lewer.

Mynbou

Die streek beskik oor â\200\231â\200\230n groot verskeidenheid
van minerale waarvan ystererts en diamante die
belangrikste is. Dit het ook die wÃ©reld se
grootste landgebaseerde mangaanreserwes. Die
ontwikkeling van die swaarmetaalmyne te
Lutzville, (Vredendal), is op hierdie stadium
die belangrikste ontwikkeling binne die streek.
Met â\200\230n investering van + R1,000 miljoen,
werkverskaffing aan 3000 werkers direk en â\200\231â\200\230n

lewensduur van ten minste 20 jaar, bied dit â\200\231n

reuse belegging vir die Noordweste te wees.

SekondÃ©re nywerheidsontwikkeling bied aan die

Vredendal omgewing werklik n ekonomiese

inspuiting van gehalte.

Gedurende die afgelope 20 jaar het die mynbousektor in die streek as gevolg van verskeie faktore socos onder andere sanksies, die ongunstige ruilvoet jeens S.A. grondstowwe en die trae wÃ©reldmark vir minerale egter in reÃ©le terme gedaal. Hierdie sektor se bydrae tot die bruto geografiese produk van die streek het dus gekrimp van 49% in 1970 tot 22% in 1990

(DU TOIT, 1992 :6).

Die opheffing van sanksies sowel as die hernude belangstelling in grondstowwe internasionaal, toon egter dat die bedryf se bydrae tot die ekonomie weer sal groei. Knelpunte wat mynbou nou stren kan wanneer die ekonomie streeksgebonde word grootliks uitgeskakel en

groter aandag van owerheidsweÃ©& geniet.

Socos met landbou die geval, tree mynbou as â\200\230n groot werkverskaffer op en tesame met die stimulus wat dit aan sekondÃ©re nywerhede bied,

bly dit â\200\230n hoeksteen van ekonomiese groei.

5. 3ie3 Seevissery

Met die insluiting van die weskusgebied vanaf Elandsbaai tot by die Ooranjeriviermond kan

seevissery die ekonomiese leemte vul wat nie

deur ander sektore gevul word nie. Die visbedryf is heeltemal in â\200\230n ekonomiese klas op sy eie wat nie alleen werk aan duisende verskaf

nie, maar ook â\200\231â\200\230n karakter van sy eie openbaar.

Met Lambertsbaai as hoofkwartier van die vissersvloot, die visverwerkingsfabrieke in die omgewing ingesluit, word die visbedryf van primÃ©re belang vir die ontwikkeling van die Noordweste se ekonomie. Aangesien die Olifantsriviermond alreeds met die bou van die Sishen-Saldanha spoorlyn opgemeet en geskik pevind is as natuurlike diepsee hawe kan die moontlikheid wvan â\200\230n verdere haweontwikkeling

nie uitgesluit word nie.

Die sekondÃ©re nywerhede rondom vissery werk aan duisende en speel veral

vervaardigingsektore, hulpverskaffing

voedselbedryf â\200\230n belangrike rol.

Fabriekswese

Fabriekswese is in sy kinderskoene en is die nywerheid hoofsaaklik beperk tot die sekondÃ©re naamlik landbou en mynbou. Dit beteken dat die stimulus tot primÃ©re vervaardiging en

verwerking van grondstowwe ontbreek.

Die basiese infrastruktuur met water en

elektrisiteit as hoofbronne is aanwesig en kan

die vervaardigingsektor met die nodige
tegnologie en kundigheid sy posisie as

grondstofverwerker verbeter.

T Belangrike . stimulus vir die

vervaardigingsektor berus op die volgende:

Produkte moet plaaslik verwerk word:;
Produktebemarking moet plaaslik geskied;
Streekregering sal ontwikkeling op die gebied
moet aanwakker deur middel van inisiatiewe en

hulpprogramme.
Dienstesektor

Die dienstesektor soos handel, vervoer en kommunikasie en finansiering se bydrae het gegroei vaan 21% van die totale BGP van die streek in 1970 tot 37% in 1990. Hiervan het veral die handel en finansieringsektor heelwat vinniger as ander sektore gegroei. Dit toon dat die streek voldoende voorsien is in dienste, veral in Kimberley en Upington en dat die voorsiening daarvan tred hou met die groei

van die streek se ekonomnie.
Oowerheidsdienste

Gemeenskaps en sosiale dienste soos verskaf deur owerheid is naas mynbou die grootste

sektor in die streek. Hiervolgens het dit tred

gehou met die behoeftes van die streek se

ekonomie.

Die probleem ten opsigte van sekere indikatore van gesondheidsorg en menslike hulpbronontwikkeling wat swakker vertoon as in ander streke is dus nie omdat die volume dienste soos gemeet aan die bydrae tot BGP onvoldoende is nie, maar liewers omdat die samestelling en die toepassing van die owerheidsdienste doeltreffender op die behoefte

van die gemeenskap geskoei behoort te word.

5.3.7 Infrastruktuur

Die belangrikste faktor by infrastruktuurontwikkeling is ongetwyfeld water, pad-, spoor- en lugvervoer,

elektrisiteit, telekommunikasie, radio en TV.

Hierdie aspekte is geredelik ontwikkeld binne die streek en gaan eerder mank aan finansiering as aan primÃ©re behoeftevoorsiening en

administrasie.

Kernaspekte wat verdere toeligting benodig en

’n studie opsigself sal wees is die volgende:

- WATER: Beter verspreiding en benutting. Die strategiese waarde van bogencemde in geheel is die belangrikste onderbou tot die hele

ekonomiese struktuur van die gebied.

A mat e ST L L ey - A e o et in g e g e 1T WS 07X & W

PAAIE: Alhoewel verbindings goed is, is meer as 50% van die gebied verbnd deur middel van sekondÃ©re paaie/grondpaaie wat vervoer duur maak

en voortdurende instandhouding verg.

SPOOR: Die belangrikste spoorverbinding vanaf De Aar na die Noorde en NamibiÃ©& deurkruis die hartland van die gebied en speel uiteraard â\200\230n belangrike rol. Die grootste behoefte is egter die verlenging van die Sishen/Saldanha lyn na die Noorde om aansluiting by die nasionale netwerk te bewerkstellig. Die verlenging van die spoorlyn vanaf sakrivier (tussen Calvinia en Brandvlei) na die Sishen/Saldanha lyn sal ook in ’n groot behoefte voorsien; Die gebied se swak paaie kan hier die motivering wees vir die

herbedryfsinstelling van bogenocemde.

LUG: In Upington en Kimberley het die gebied â\200\230n belangrike bate met geweldige ontwikkelingspotensiaal. Lughawegeriewe is egter beperk en kan moontlik uitgebrei word. Die De Aar, Beaufort-Wes, calvinia en Springbok vliegvelde kan uitgebrei word om groter ekonomiese lewensvatbaarheid aan die Dbedryf

binne die streek daar te stel.

ELEKTRISITEIT: Die totale uitbreiding van die

kragnetwerk na alle plattelandse gemeenskappe is

nie alleenlik â\200\230n behoefte nie maar moet ernstig

aandag geniet. Sonder voldoende elektrisiteit kan veral die Landbou nie sy volle potensiaal

bereik nie.

TELEKOMMUNIKASIE: Radio en TV ontvangs is tans gebrekkig en skep . dit " indruk vaan agterlikheid. Geen gebied kan kommunikasiegewys na die behoefte van sy mense omsien sonder voldoende ontvangs nie. Die telefoonsisteem is in baie gevalle nog aangewese Op handsentrales

en skep dit kommunikasie probleme.
Toerisme

Indien die Noordweste die funksies van oorkoepelende natuurbewaring oorneem sal vyf nasionale parke, (te wete Kalahari-Gemsbok, Vaalbos, Richtersveld, Augrabies en Karoo), binne die grense val en derhalwe â\200\230n belangrike bate vorme. Tesame met Namakwaland se blommeprag kan hierdie toerismeruggraat van die

gebied vorm.

Toerisme neem nasionaal geweldig toe en bly

S.A. ’n toerismeparadys. as gevolg van ons verskeidenheid en die wisselkoers van die rand. die kontantinvlcei wat dit aan enige ekonomie bied is van wesenlike belang en moet hierdie faktor uitermate baie aandag geniet in die

streek. Die Noordweste se toerismepotensiaal

\ â\200\224

is geweldig en kan veral ten opsigte wvan Jjag

nog baie gedoen word.
Opsomming

In totaal het die ekonomie gedurende die tydperk 1970 tot 1980 in reÃ©le terme gegroei teen net meer as 1% per Jjaar, vanaf 1980-85 gekrimp met 2,7% per jaar en tot 1990 weer

effens (0,4%) gegroei (DU TOIT, 1992 e 4 98

Volgens die per kapita bruto geografiese produk

in 1985 is die welvaart van die inwoners laer

as aangrensende gebiede.

Hierdie negatiewe ekonomiese welvaart peklemtoon dat die streek se probleem uniek is en afsonderlik en spesifieke aandag behoort te

geniet.

Ten opsigte van landbou beskik die Noordweste oor die tegnologiese vermoÃ© om besproeiingsgebiede oor die volgende 10 Jjaar effektief verder en meer intensief te

ontwikkel.

Veeteelt is op hierdie stadium hoofsaaklik ekstensief en gevolglik afhanklik van reÃ©n. Hierdie gebied kan deur middel van besproeiing selfs verder ontwikkel en kan water wat na die aangrensende binneland gepomp word, groot dele

vir veeteelt beskikbaar stel.

o e a1 L R R RS IS ST S

Mynbou kan nog steeds uitbrei veral wanneer die
outonome streek dalk later ten volle federaal

figureer.

Kimberley as kernstad binne die gebied spreek

uit die volgende:

+ 20 Staatsdepartemente alreeds op streeksvlak

aanwesig;

Setel van Kaaplandse Provinsiale Administrasie

in Noord-Kaapland;

Setel van Hooggeregshof, Aktekantoor,

Meesterskantoor en Gesondheid.

’n Bydraende faktor tot â\200\231â\200\230n gunstiger ekononiese
klimaat is egter die feit dat die streek 2
internasionale grense het. Dit beteken dat
soos die streek self ontwikkel hierdie markte
voortdurend uitgebrei kan word. Handelsunies
kan gestig word, heffings kan gedoen word Op

produkte wat deur die gebied beweeg, ens. Die

wyer ekonomiese ontwikkeling sal egter eers

geskied wanneer die streek se ekonomie homself
na binne keer. Tans is die ekonomie â\200\230n netto
uitvoerder ten opsigte van bedryf en kapitaal.
Wanneer outonoom, verander die hele karakter en
word dienste, vervoer, fiskale beleid,
geldvloei, ens. plaaslik gegenereer en intern

belÃ©. Indien ons aanneem dat die streek unieke

beleggingsmoontlikhede mettertyd sal bied, soos onder andere veiligheid, en Afrikaanse Karakter, sal beleggings hier â\200\230n groter groeikoers bied as in byvoorbeeld ’n

voortslepende onrusgebied.

Ekonomiese lewensvatbaarheid is nie die

- y â\200\224â\200\224

deurslaggewende faktor ten opsigte wvan â\200\230n

outonome staatkundige eenheid nie. Die ander
s Ty sy o e At et

G

bydraende faktore tot ’n lewenskragtige en lewensvatbare eenheid speel net so ’n belangrike rol en kan hierdie interaksie van

faktore die antwoord tot â\200\231â\200\230n outonome staat gee.

Selfstandigheid ten opsigte van beskikking en

aanwending van eie inkomstebronne sal in die

end die maak of breek van die gebied op

ekonomiese gebied bepaal.

5.4 DIE SOSIO-MAATSKAPLIKE TERREIN

5.4.1 Inleiding

Op die sosio-maatskaplike terrein gaan die gebied met enkele uitsonderings na, gebuk onder ’n geweldige armoedigheid ten opsigte van die bruinmense. Omrede die gebied se afhanklikheid van veral landbou, het die ewigdurende droogtes ’n wurggreep op die ekonomie en op die inwoners

se geestelike waardes.

Gelukkig is die gebied se bevolkingsdigtheid
laag en kan met relatief min geld die nood ten
opsigte van behuising, opvoeding en basiese
leefmiddele voorsien word indien daar werklik

aandag aan gegee word.

Die Carnegie-Instituut van Amerika het alreeds

in die 80â\200\230â\200\231s in â\200\231â\200\230n werkstudie bevind dat

armoede, lae opvoedingsvlak en â\200\230n gebrek van
regeringskant om bogenoemde aan te spreek, die
Karoo vorentoe lam sal 1& en kritiese afmetings
gaan aanneem. Binne â\200\231â\200\230n outonome streek sal die
gebied nie anders kan as om die probleem aan te
spreek nie want dit is uiteraard nie alleenlik
van ekonomiese belang nie, maar ook van belang
indien die streek wil ontwikkel en werklik na

sy gemeenskappe se belange wil omsien.
Oopvoeding

Die skolesisteem is as primÃ©re instelling van
opvoeding goed ontwikkel en geredelik
verteenwoordigend van die bevolkingsgetalle.
In sekere gebiede is daar egter wel â\200\230n tekort
aan klaskamers en opvoedingsgeriewe soos boeke,

banke, ens.

As gevolg van die dï¬\201pliserinq van skole veg
verskeie kleiner gemeenskappe,' die minimum
aantal kinders te hÃ© om rn skool se

voortbestaan te regverdig, â\200\230n verbete stryd tot

TN i w17 T

oorlewing. (onderwyser per kind verhouding is in die meeste gevalle ook â\200\230n probleem). Die grootste - probleem is egter die naskoolse opleidingsgeriewe wat eerstens onvoldoende is en tweedens geheel en al ontbreek. n Universiteit en Technikon wat in al die streek se behoeftes kan voldoen is die grootste gebrek. Sodanige inrigtings moet egter doelgerig wees en geen "algemene opleiding"

verskaf nie.

Tweedens gaan die gebied veral mank -aan voorskoolse opleiding en veral ten opsigte van die agtergeblewende gemeenskappe skep dit'n probleem. Hierdie knelpunt sal ernstige aandag moet geniet ten einde alle gemeenskappe werklik

die hoogste mate van opvoeding te kan verskaf.

Derdens moet die moontlikheid ondersoek word om â\200\230n inrigting sentraal op te rig wat halfgeskoolde en ongeskoolde werkers oplei en hulle heroplei vir veral die 1landbou en â\200\230sekondÃ©re nywerhede. Dit spreek vanself dat

landbou en mynbou as die 2 hoekpilare van die

ekonomie se werkerskorps maksimaal benut moet

kan word.
Maatskaplik/Kerklik

Maatskaplike dienste is veral onder die wit

bevolking geredelik beskikbaar en word selfs

klein gemeenskappe tegnies bedien. Die bruin gemeenskaap veral op die platteland beskik oor min of geen dienste. By beide witmense en bruinmense speel die kerk â\200\230n belangrike rol terwyl die wit gemeenskappe in beide gevalle as ekonomiese steunpilaar maatskaplik help finansier. Die grootste knelpunt op die gebied

is die volgende:
'n Tekort aan opgeleide maatskaplike werkers
Finansiering.

Soos die wit bevolking op die platteland afneem so vermeerder die probleem vir die alreeds

verarmde bruinmense.

Tn baie gevalle 1is meer as 60% van die bruingemeenskap se inkomste van die bejaardes se

pensioengelde afhanklik.

Pensioengelde en gelde aan ongehude moeders skep 'n "kultuur" van hoef nie te werk nie, want die

staat sorg.

Omrede die gebied se klein bevolking sal hierdie

toedrag van sake nie kan voortduur nie.

Verder skep die baie wit bejaardes â\200\230n probleem

ten opsigte van versorging.

Swak en onvoldoende behuising met die

gepaardgaande gebrek aan maatskaplike, sport en

ontspanningsgeriewe skep ’n verdere klimaat wvan

armoede.

Die godsdiensgroepering van die gebied is meer
as 90% Protestants en bied dit â\200\231â\200\230n eiesoortige
vertrekpunt van gemeenskaplike belang wat as
die hoeksteen van die Noordweste se
voortbestaan beskou kan word. Die kerk dien as
die middelpunt van die meeste gemeenskappe se
doen en -late en " skep dit â\200\230n bron van
stabiliteit en vreugde. In veral die
agtergeblewende gemeenskappe is dit die enigste
bron van sosiale verkeer en dien ’ dit as
maatstaf waarvolgens die bevolking sy daaglikse

bedrywighede orden.
Justisie
Die huidige 1anddrosdistrikte gsal . kan Dbly

voortbestaan met dieselfde funksies so0OsS wat

dit tans die geval is. Kimberley kan Dbv. as

die hoofsentrum dien vir hooggeregshofsake en

beskik alreeds ooOT die nodige geriewe .en

administratiewe onderbou om die rol te vervul.

Die indeling van magte, funksies en
administrasie sal eers van belang word wanneer
die finale besluit tot outonomie â\200\231â\200\230n werklikheid
word. Justisie in S.A. het tqn 300 = jaar

geskiedenis en kan verandering nie oornag

geskied nie. Dit kan Jjare neem om â\200\230n nuwe
stelsel te ontwikkel en kan selfs die
ontwikkeling Jjare neem om SY eie karakter aan

te neem.

Terwyl Kimberley alreeds â\200\230n setel van die
Hooggeregshof in Noord-Kaapland is, kan die
doel en funksies net so oorgedra word in â\200\234â\200\231n

outonome bestel.

Opsommend

op sosio-maatskaplike terrein is dit veral die
bruingemeenskappe wat â\200\231n tekort het aan:
voldoende klaskamers

Ander opvoedingsgeriewe

Sportfasiliteite
Buitelugontspanningsoorde

Parke binne bruin dorpe

Behuising

Maatskaplike werkers

Ander knelpunte is kortliks die volgende:

Die verstedelikingsproses wat druk plaas OPpP

owerhede om genoegsame infrastruktuur te skep.

sgFee, Â£ 5 . a
L oo sy 2w oo e o A S A P DU S
s S v T O W .

P e S QORGP S0 â\202¬O o0

Jeugdige afhanklikheidslas op gemeenskappe wat

veral beperkinge op die menslike hulpbron plaas.

’n Ho& mate van ongeletterdheid.

Werkloosheid nie as gevolg van nie werk kan kry
nie, maar as gevolg van â\200\230n kultuur van nie werk

nie.

Indien bogencemde onder â\200\231â\200\230n outonome regering

daadwerklike aandag geniet kan die
lewenskwaliteit van die streek se bruinmense
nie alleen verhoog word nie, maar ’n werklike

toekoms vir hulle bied.
Veiligheid

Veiligheid word slegs kortliks behandel omrede die mate
waartoe dit vir die Noordweste van belang gaan wees, en
dit - afhanklik is van die nasionale staatkundige
_verandering in S.A; Indien dit â\200\230n federasie gaan wees,
sal die Weermag, Nasionale Intelligensie en die Nasionale
PolisiÃ©ring by die Sentrale regering berus. Beweeg ons

egter in â\200\231â\200\230n rigting van konfederasie val bogenoemde weg en

sal dit uiteraard +n unieke geleentheid vir die Noordweste

wees tot veiliqheidsoutonomiteit.

onder die federatiewe of beperkte outonome gedagte kan ons

egter verwag dat die volgende scenarios â\200\230n moontlikheid

is:

Kommandostelsel in sy geheel organiseer om binne gebiedsgrense te val. Die kommandos sal uiteraard

ook die basis vorm van die gebied se Burgermag.

Die Staande Mag element sal steeds van Nasionale

belang wees.

As gevolg van die gebied se geografiese uitgestrektheid sal kommandos se pligte vermeerder en

sal die Burgermag soos dit tans bestaan, verval.

Die huidige opleidingseenhede te Upington, Kimberley, Lohatla sowel as die ammunisiedepot te De Aar kan net

so behou word.

Die polisiemag sal Nasionaal bly fugireer maar

gebiedspolisie (gelyk aan die "Sheriff" gedagte in Amerika), kan ontwikkel word om aan die polisie â\200\231â\200\230n

groter streekidentiteit te verleen..

OPSOMMING

Die belangrikste motivering vir â\200\231’n eie streekregering is dat die streek wel ekonomies lewensvatbaar is en fiskale verantwoordelikheid kan aanvaar omrede hy oor voldoende finansiÃ©le bronne beskik. Aangesien die streek nie geteister word deur onluste soos byvoorbeeld in die geval van die Wes-Kaap nie, bied dit â\200\231n positiewe beleggingsmoontlikheid wat sekuriteit en groei waarborg. Selfstandigheid ten opsigte Vvan die Dbeskikking en

aanwending van eie inkomstebronne sal aan die einde van

Kommandostelsel in sy geheel organiseer om binne gebiedsgrense te val. Die kommandos sal uiteraard

ook die basis vorm van die gebied se Burgermag.

Die Staande Mag element sal steeds van Nasionale

belang wees.

As gevolg van die gebied se geografiese uitgestrektheid sal kommandos se pligte vermeerder en

sal die Burgermag So0OS dit tans bestaan, verval.

Die huidige opleidingseenhede te Upington, Kimberley, Lohatla sowel as die ammunisiedepot te De Aar kan net

so behou word.

Die polisiemag sal Nasionaal bly fugireer maar gebiedspolisie (gelyk aan die nSheriff"â\204¢ gedagte in Amerika), kan ontwikkel word om aan die polisie â\200\231â\200\230n

groter streekidentiteit te verleen..

OPSOMMING

Die belangrikste motivering vir â\200\230n eie streekregering is dat die streek wel ekonomies lewensvatbaar is en fiskale verantwoordelikheid kan aanvaar omrede hy oor voldoende

finansiÃ©le bronne beskik. Aangesien die streek nie

geteister word deur onluste soos byvoorbeeld in die geval

van die Wes-Kaap nie, bied dit n positiewe beleggingsmoontl ikheid wat sekuriteit en groei waarborg. Selfstandigheid ten OPS igte van die beskikking en

aanwending van eie inkomstebronne sal aan die einde van

â\200\230die dag bepaal of die gebied werklik ekonomies selfstandig

kan voortbestaan.

op die sosio-maatskaplike terrein 1is daar agterstande,

maar nie van so â\200\230n aard en omvang dat â\200\231'n streek met eie

belang nie die probleme mettertyd kan uitskakel nie. Die streek is byvoorbeeld nie "armer" as ander streke nie en strek sy lae bevolkingsdigheid en huidige lae

verstedelikingskoers tot sy voordeel.

Die streek se unieke geografiese voorkoms stel uiteraard sy eie eise ten opsigte van veiligheidstoepassing. In vergelyking met die res van Suid-Afrika het die streek min ooreenkomste ten opsigte van geweld, wetteloosheid en politiese anargie. Die afgesonderdheid en lae .bevolkingsdigtheid dra dus by tot die veiligheid van die

streek.

BRONNELYS

1.A_.De villiers, B. : Regional Government in the New South

6.

10.

11.

124

13.

Africa, H.S.R.C Publishers, Pretoria 1992.

Du Toit, P.J.D.: Die Noord-Kaap Opsie. Streekregering in Suid-Afrika, In opdrag van SOAK B en die Stadsraad van Kimberley, 30 Oktober 1992.

Du Toit, P.J.D. : Die Noord-Kaap Opsie. Streekregering in suid-Afrika (Bestuursoorsig), In opdrag van SOAK B, 2 April 1993.

Du Toit, P.J.D.: Die Noord-Kaap Opsie. Streekregering in suid-Afrika, Verslag nommer 3 (uitgebrei) In opdrag van SOAK B en Stadsraad van Kimberley, 11 Januarie 1993.

Degenaar, J. J. : wpluralisme", in D. J. van Vuuren en D. J. Kriek, (reds.)., Politieke Alternatiewe vir Suider-aAfrika, Macmillan (SA), Johannesburg, 1982.

Language Atlas, of S.A. : Reds: Grobler, E., Prinsloo, K.P.,

Van der Merwe, I.J.

Lombard, J.: Streke moet uit die mense ontstaan, Finansies en Tegniek, 13 November, 1992.

Morgenthau, H.J.: Politics among Nations. The struggle for power and peace, Alfred A. Knopf, New York, 1966.

Rapport, (Sake Rapport), 7. Maart 1993.
SOAK B Werksdokument, 0117/F.49

The Constitution of the State of Kwa zulu/Natal, Resolution Adopted by the Kwa Zulu Legislatitive Assembly, 1 December 1992. Â»

Vrey, W. J. H.en Van der Merwe, R.B.: Kernaspekte (Vital Issues) wat die ontwikkeling van Ontwikkelingstreeg B strem, Instituut vir Sosiale en Ekonomiese Navorsing, U.0.V.S., Bloemfontein, Januarie 1988.

Wessels, D.P.: Die Verdeling van Bevoegdpede in â\200\230m Federasie, in Kriek, D.J. (red.): Federalisme: Die oplossing?, R.G.N. Uitgewers, pretoria, Desember 1992.

14. Wessels, D.P.: UItvoerende gesag en die stelsels van toepassing in die Franse, Switserse en Libanese luralisme, Verslag POL - 34, R.G.N., Pretoria 1987.

Wessels, D.P.: ’n Effektiewe en Aanvaarbare stelsel van streekregering vVir Ssuid-Afrika, In Gespreksdokument oor Streekregering vir die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein, Oktober 1992.

Woodward, C.A. (Red.): On the Razerâ\200\231s Edge, Prospects for political stability in Southern Africa, Africa Institute of South Africa, Heer Printing Co, Ga-Rankuwa, Pretoria, 1986.

et e iy e = -\˜-Â»â\200\224â\200\224 e

BYLAE E

e e
KIESERS VOLGENS TAAL 1992
18 jr en ouer:% van totaal

GROTER NOORDWELSTLE

OB3A : Potnils! volers 1052
835D : Bevolkhngeanans 19460 no 02-80-K -